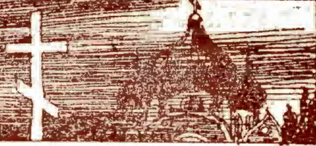
ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

Ніва

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 36 (1686) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК 4 ВЕРАСНЯ 1988 г. ЦАНА 20 зл.

ПАСЛЯ ШАСЦІ ГАДОЎ ПАБУДОВЫ

Нядаўна завяршыўся чарговы этап у пабудове вялікай Святадухаўскай царквы ў Беластоку. Пасля шасці гадоў пабудовы, 30 мая 1988 года, ў дзень Святога Духа, адбылося ўрачыстае **асвяшчэнне ніжняй царквы.** Народу накапілася тут столькі, што ўсе ўдзельнікі ўрачыстасці не змаглі змясціцца ў прасторнай царкве, у якой свабодна змяшчаецца больш тысячы чалавек.

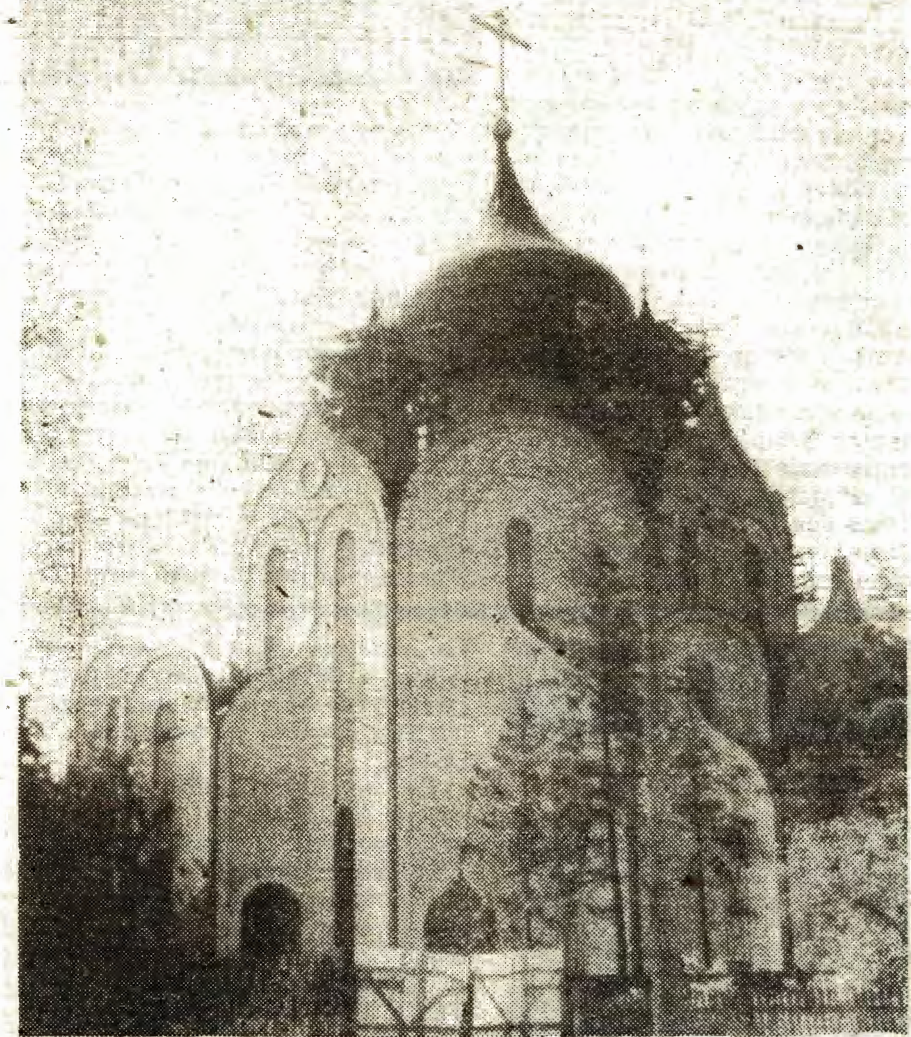
Урачыстую літургію з гэтай нагоды адслужыў архіепіскап Беластоцкі і Гданьскі **Сава** ў суправаджэнні шматлікіх святароў з гэтай жа архіепархіі.

Найбольш, аднак, хваляваліся два чалавекі: пачынальнік пабудовы гэтага велізарнага храма айцец **Серафім Жалезняковіч** і яго першы памочнік ды фактычны будаўнік і адначасова настаяцель Святадухаўскага прыхода айцец **Георгій Барэчка.**

— Першая багаслужба, яшчэ ў нявысвяшчанай ніжняй царкве, — гаворыць айцец Георгій, — адбылася ў ражджэственскую ноч, 7 студзеня 1988 года. Да таго часу мы шмат што паспелі зрабіць: нашы сталяры ва ўласнай прыцаркоўнай майстэрні выканалі іканастас, пакладзена была падлога з тэракоты і шмат іншых рэчаў. Мы цешыліся, што супольнымі намаганнямі ўдалося нам зрабіць даволі многа. Гэта тады наш уладыка архіепіскап Сава выказаў спадзяванні, што ўступнае асвяшчэнне Святадухаўскай царквы ў Беластоку адбудзецца ў дзень Святога Духа ды адначасова ў гонар вялікага юбілею праваслаўя — **тысячагоддзя** хрышчэння Русі.

І айцец Георгій упэўнена адказаў свайму ўладыку, што ён і народ праваслаўны яго не падвядуць. Ды слова сталася целам. 30 мая адбылося асвяшчэнне ніжняй царквы. У першую чаргу, гэта — дзякуючы пастаяннай ахвярнасці праваслаўнай грамадскасці ў Беластоку, у Польшчы і на свеце. Для прыкладу, галоўнае **панікадзіла** (вялікі жырандоль) для ніжняй царквы ахвяравала жыхарка Беластока **Марыя Гавельчык.** На два іншыя панікадзілы, меншыя па размерах, скláліся **Лідзія Літвінаў з Васілём Балешуком і Ніна Андрэйчук з Анатолем Куткевічам.**

Падобныя шчодрыя ахвяраванні здараюцца тут даволі часта. 16 прыхаджан Святадухаўскага прыхода склаліся на абсталяванне іканастаса ў ніжняй царкоўцы. Усе прозвішчы шчодрых ахвяравальнікаў будуць увекавечаны на спецыяльных металічных таблічках, замацаваных на прадметах, на пакупку якіх прызначаюцца іх ахвяраванні.

Гэты велізарны храм, пабудова якога на Антонюку ў Беластоку вядзецца ўжо шосты год

(Працяг на стар. 6)

ВЫРАШЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ПЫТАННЯ Ў БЕЛАРУСІ: РЭВАЛЮЦЫЯ І КОНТРРЭВАЛЮЦЫЯ

(Перадрук са „Звязды“ № 174 ад 29 ліпеня 1988 г.)

У апошні час шмат слушнай крытыкі было выказана ў адрас беларускіх гісторыкаў. Рэагаваннем на яго з'яўляецца змяненне тэматыкі ў планах гістарычных даследаванняў, пошукі новых матэрыялаў і дакументаў у архівах, больш уважлівыя адносіны вучоных да ачалавечвання гісторыі, да шырокага і глыбокага аналізу ўдзелу беларускіх дзеячоў у тых ці іншых падзеях. Актывізавалася і такая форма развіцця творчай думкі гісторыкаў як арганізацыя „круглых сталоў“. Падрыхтоўку і правядзенне іх узяў на сябе каардынацыйны камітэт па праблемах гісторыі БССР і Кампартыі Беларусі, у састаў якога ўвайшлі вядучыя вучоныя Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна, Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, інстытутаў гісторыі, філасофіі і права, мастацтвазнаўства і іншых інстытутаў АН БССР.

На адным з такіх „круглых сталоў“, які адбыўся на гістарычным факультэце БДУ імя У. І. Леніна, **былі разгледжаны найбольш складаныя і актуальныя праблемы вырашэння нацыянальнага пытання ў Беларусі ў першы паслякастрычніцкі перыяд.**

Адкрыў пасяджэнне „круглага стала“ дэкан гістарычнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна, доктар гістарычных навук, прафесар Э. М. Загарульскі.

*

М. СТАШКЕВІЧ, загадчык сектара інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, кандыдат гістарычных навук. Праблема беларускага нацыянальна-вызваленчага руху, мне здаецца вельмі складаная. Таму пачну іменна з яе. Зыходзячы з ленінскай метадалогіі, мы лічым, што ў беларускім нацыянальна-вызваленчым, як і ва ўсякім руху, былі два патокі. Адзін — ліберальна-буржуазны, яго яшчэ называюць буржуазна-нацыяналістычны. Асноўны яго носьбіт — кулацтва, у нейкай ступені капіталізаваныя памешчыкі, буржуазная інтэлігенцыя, чыноўнікі, шляхта. Другі паток — рэвалюцыйна-дэмакратычны, класавай асновай якога з'яўляліся рабочыя, сяляне, народная інтэлігенцыя.

Вядома, да звяржэння самадзяржаўя гэтыя два патокі не былі дакладна размежаванымі. Яны адыгрывалі радыкальную ролю, бо вялі барацьбу супраць самадзяржаўя, за тое, каб была створана беларуская нацыянальная дзяржаўнасць, за развіццё нацыянальнай мовы, культуры і г.д. Сярод пэўнай часткі зарубежных апанентаў, прыхільнікі якіх ёсць у Мінску, бытуе думка, што ніякіх двух патокаў у беларускім нацыянальна-вызваленчым руху наогул не было. Сцвярджаецца, што беларускі нацыянальна-вызваленчы рух складваўся з нацыянальнай дэмакратыі і ні класава, ні палітычна не быў дыферэнцыраваным. Думаю, што з такой пастаноўкай пытання пагадзіцца нельга. Рэвалюцыя высветліла класавы састаў нацыянальна-вызваленчага руху. Яго буржуазна-нацыяналістычны паток, да якога прымкнула і правае крыло Беларускай сацыялістычнай грамады, пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі, злучыўшыся з расійскай контррэвалюцыяй ва ўмовах нямецкай акупацыі, спрабуе праклямаваць так званую Беларускую Народную Рэспубліку (БНР).

Рэвалюцыйна-дэмакратычны паток, выражаючы галоўным чынам дэмакратычныя імкненні сялян, аб'ядноўваюцца ў рэвалюцыйнай барацьбе пралетарыяту за ўстанаўленне і ўмацаванне Савецкай улады, што ў канчат-

(Працяг на стар. 6)

НА СЛАВЯНСКАЙ ВЫСТАЎЦЫ І КАНЦЭРЦЕ

Якраз тады, калі мы з Бартановічам былі ў Амерыцы, святкаваўся ў гэтай краіне тыдзень славянскіх народаў. Я нешта ўжо раней чуў аб такім мерапрыемстве і, як мне здавалася, мела яно моцна палітычны характар. І таму, калі нам запрапанавалі, каб мы запазналіся з некаторымі „праявамі" тыдня", я спытаў, які характар маюць гэтыя праявы. Сказалі мне, што ў рамках тыдня арганізавана выстаўка нацыянальных славянскіх убораў і канцэрт славянскай песні. Лавядаўшыся, што ў ніякім выпадку не будзем прымаць удзелу ў палітычных мерапрыемствах, згадзіліся. І трэба сказаць, што тое, што мы бачылі і пачулі, было свабодным ад усякай палітыкі. Аглядалі этнаграфічную выстаўку, на якой было болей чым дзесяць славянскіх касцюмаў. Усе мне падабаліся. Цікава і тое, што ўсе, або амаль усе, часткі народнай вопраткі мелі аўтэнтычны характар. Не ведаю, якім чынам арганізатарам удалося сабраць арыгінальную вопратку, але гэта ўжо не мая справа. Сярод экспанаваных убораў, якія, дарэчы, экспанаваліся не на вешалках ці ў вітрынах, а на манекенах, красаваліся і беларускія жаночы і мужчынскі касцюмы. Беларускае адзенне было ваклочнага характва, аднак не абылося тут без аднаго недахопу. Справа ў тым, што накідка, якая знаходзілася на плячах хлопца-беларуса, была пашытая не з белага сукна, а з фабрычна тканага льну. Вядома, што гэта накідка моцна ішла ўразрэз з народным аўтэнтыкам. Я, зразумела, адразу звярнуў на гэта ўвагу. Прысутныя беларусы Раіса і Антось з жалем сказалі, што яны ведаюць аб тым, што накідка моцна пярэчыць народнаму арыгіналу, але яны не маюць арыгінальнай беларускай ваўнянай тканіны.

Слова за слова і я паабяцаў, што мая сястра, якая гадуе авечак, а пры гэтым з'яўляецца дасканалай ткалляй, вытча некальки метраў белай ваўнянай тканіны, з якой будзе пашыта сапраўдная беларуская накідка.

Добрае ўражанне зрабіў на нас і канцэрт славянскай песні. Трэба адразу сказаць, што апрача песні, выступіла ў канцэрце таксама паэтычная дэкламацыя. Якраз усё і пачалося ад дэкламацыі. Прадстаўнік рускіх дэкламаваў паэму Лермантава „Дэман". Зрабіў ён памылку. Праявілася яна ў тым, што пастанавіў дэкламаваць не фрагменты, але ўвесь доўгі тэкст паэмы. І гэтым можна пашкодзіць і сабе і Лермантаву. На пачатку дэкламаваў з памяці вельмі прыгожа і калі б ведаў, дзе і калі скончыць, дык было б дасканала. Сталася аднак па-другому. Пастанавіў ён дэкламаваць усю паэму. Змучыўся, пачаў забываць тэксты, пачаў збівацца, пачаў заглядаць у тэкст і такім чынам пад канец поўнасцю сапсаваў тое, што на пачатку зрабіў добра. Урэшце давёў слухачоў да таго, што ўсе чакалі, каб як найхутчэй скончыў. Слабавата вышла спявачка, якая прадстаўляла польскую меншасць. Спявала песні Манюшкі так невыразна, што я і іншыя прысутныя з трох яе песень зразумелі толькі некалькі слоў. Усё іншае было невыразнае і мутнае. Вельмі прыгожа заспявала сербка. Цудоўны глыбокі, ёмісты голас, зрабіў вельмі добрае ўражанне, хаця тэксту большасць не разумела. Уражанне было тут болей прыемнае, што спявачка была прыгожая.

Мы нецярпліва чакалі Данчыка. Я ўжо калісьці пісаў, што быў дома ў бацькоў Данчыка, аднак яго асабіста не сустрэў ані ў ЗША, ані ў Польшчы, калі ён да нас прыязджаў. Значыць, было гэта маё першае спатканне са спеваком. Данчык пад гітару заспяваў тры песні: „Ночка над Шчарай", „Беларусачка", „Не за вочы чорныя". Спяваў мякка, рамантычна, цудоўна, і ўзрушыўся. Спявак атрымаў ад усіх вельмі моцныя апладысменты. Пасля канцэрта адбыўся маленькі прыём з віном, з коржыкамі. І вось тут я пагаварыў з Данчыкам, з яго бабкаю паняй Кахаоўскай, з якою я сустрэўся ў 1981 годзе. Пані Каханоўская ані фізічна, ані інтэлектуальна не змянілася. Выглядае дасканала і гаворыць вельмі разумна. Ну, а Данчык? Данчык хоць і мае 29 гадоў выглядае на дзевятнаццаць. Па-беларуску гаворыць вельмі чыста. Сказаў, што хоча зноў прыехаць у Польшчу і паехаць у БССР. Калі я спытаў, ці хоча мне даць інтэрв'ю для „Нівы", адразу згадзіўся. Вельмі я быў здзіўлены, калі на ўсе мае пытанні атрымаў праз некалькі дзён пісаныя на машынцы спелыя адказы. Адказы гэты былі на добрай беларускай мове.

Праз тыдзень чытачы „Нівы" будуць мець магчымасць прачытаць прызнанні слаўнага беларускага спевака.

Алесь Барскі

ПЕРАД XI З'ЕЗДАМ БГКТ

ЛЮДМІЛА БУШКО

Выбралі яе дэлегатам на З'езд удзельнікі справаздачна-выбарнай канферэнцыі гарадскога аддзела БГКТ у Беластоку.

Яна член Прэзідыума праўлення гарадскога аддзела. Ёй моцна ляжаць на сэрцы справы беларускасці, захавання нашага цудоўнага фальклору, нашых беларускіх традыцый.

— Хаця б пахавальны абрад, які ён прыгожы, — гаворыць яна. — І песні, і рассейванне жыта, і свечкі, якія гараць пры памерлым цэлую ноч. На пахаванні маёй мамы ў Вітаве былі дзве лекаркі-каталічкі. Ім вельмі падабаўся пахавальны абрад. Адна з іх нават сказала так: „Я хацела б мець вось такое прыгожае пахаванне".

Яшчэ зусім не загінулі хрысцінныя, вясельныя, дажынкавыя, навагоднія і іншыя абрады.

— Усё гэта, — гаворыць Людміла Бушко, — неабходна запісваць, фатаграфаваць ці фільмаваць, каб не загінула бясследна.

Яна таксама дзеяч Таварыства польска-савецкай дружбы, член Прэзідыума Ваяводскага праўлення ТППР, а ў сябе на прадпрыемстве — старшыня гуртка ТППР, у якім налічваецца 33 асобы.

На яе думку нававыбраныя ўлады Беларускага таварыства павінны больш увагі прысвяціць супрацоўніцтву з ТППР-ам. Цяперашняе супрацоўніцтва далёка недастатковае. Напрыклад, было запланаванае супольнае пасяджэнне Прэзідыумаў ВП ТППР і ГП БГКТ у справе абмяркоўкі напрамкаў супрацоўніцтва і падпісання пагаднення. Але па віне ГП БГКТ яно не адбылося. І не вядома ці ў Прэзідыуме ГП БГКТ аб супольным пасяджэнні яшчэ памятаюць.

Было б карысна для нашых арганізацый узмоцніць супрацоўніцтва гмінных праўленняў ТППР і праўленняў аддзелаў БГКТ. Супольнымі сіламі можна лепш арганізаваць мерапрыемствы ды дзейсней ажыццяўляць ідэі польска-савецкай дружбы. У дзеянні абедзвюх арганізацый многа супольнага. А калі ўжо гаварыць аб працы гурткоў БГКТ і ТППР дык супольныя дзеянні толькі ўзмацнялі б іх.

Людміла Бушко нарадзілася ў Вітаве, што на Гайнаўшчыне. Вучылася ў Гайнаўскім беларускім ліцэі, а пасля ў медычнай школе ў Беластоку. Па прафесіі — медсястра. Зараз працуе дыспетчарам чыгуначнай хуткай дапамогі ў Беластоку. У сваім прадпрыемстве вядомая таксама як партыйны дзеяч.

(мх)

Сардэчную падзяку суседзям, знаёмым і ўсім, хто прыхіліўся да нас у цяжкі час смерці і пахавання Бацькі —

КАСТУСЯ ГАЛУБОЎСКАГА

складаюць дочкі і сын

к 3382-1

БЕЛАРУСКА З БЕЛЬГІІ

Да слёз так узрушыцца, усхваляваціца нашай роднай беларускай песняй у выкананні беларускага хору можа толькі той, хто душою з нацыянальнай культурай і любіць свой народ, але адарваны ад беларускага асяроддзя.

Зоя Смаршчок трапіла ў Орлі на канцэрт харавога калектыву з Беластока ў мінулым, 1987 годзе.

— Моцна расчуліў мяне канцэрт і канферанс'е Валянціны Ласкевіч, — успамінае наша госця.

Яна хацела ведаць і бачыць, чым займаецца Беларускае таварыства ў Польшчы, і пабывала тады на фэсце ў Гайнаўскім амфітэатры, дзе з трыбуны пачула беларускае слова, а пасля беларускія песні. Пабачыла яна таксама пачатак будовы Беларускага музея ў Гайнаўцы, размаўляла з дзеячамі БГКТ і злажыла тады дар свайго сэрца на будову Музея, ахвяравала 60 долараў.

У жніўні гэтага года яна зноў наведала Беласточчыну, Галоўнае праўленне БГКТ і цікавілася дзейнасцю нашай арганізацыі, пабывала таксама ў Гайнаўцы і пабачыла, што будова музея ідзе паспяхова, што многа зроблена на працягу года, а гэта толькі таму, што БГКТ-оўская інвестыцыя знайшла падтрымку ўсіх беларусаў у Польшчы і за граніцай.

І зноў Зоя Смаршчок выказала сардэчнасць ад сябе і беларусаў з Бельгіі — перадала 300 долараў на яго будову.

Зоя Смаршчок родам з Навагрудчыны (БССР). У час нямецкай акупацыі была вывезена на прымусовыя работы. Пасля заканчэння вайны асталася ў Нямеччыне і пры дапамозе арганізацыі УНРРА паступіла вучыцца на фармацэўтычны факультэт Магдэбургскага універсітэта. Пасля заканчэння трэцяга курса разам з групай беларускіх студэнтаў пераехала ў Бельгію і, дзякуючы добрым людзям, працягвала сваю вышэйшую адукацыю ва універсітэце ў Лювэне. У тым часе выйшла замуж за Яўтена Смаршчка, беларуса, які скончыў у Магдэбургу аддзяленне псіхалогіі. Ён высвяціўся на праваслаўнага святара і таксама пераехаў у Бельгію. Быў святаром пры студэнцкай беларускай групе. У той час шмат было беларусаў у Бельгіі, працавалі пераважна ў шахтах.

Закончыўшы вышэйшую адукацыю, Зоя Смаршчок стала працаваць аптэкарам. На гэтай пасадзе працавала 25 год.

У 1984 годзе спаткала яе вялікае гора. Памёр муж. Цяпер яна ўжо на пенсіі 5 год.

— У мяне, — гаворыць, — два сыны. Старэйшы, Андрэй, ажаніўся з бельгійкай, працуе ў школе настаўнікам нямецкай мовы. Малодшы, Пятрусь, яшчэ студэнт, вывучае ва універсітэце славянскія мовы. Абодва сыны добра ведаюць беларускую мову.

У Бельгіі цяпер жыве вельмі мала беларусаў. Я ведаю толькі некалькі сем'яў. Найбліжэйшая з іх ад майго месца пражывання ў адлегласці 25 км.

У Польшчы ёсць у мяне знаёмыя, — працягвае Зоя Смаршчок. — Прыехала я па запрашэнню сяброўкі-полькі з Лодзі. І ў Беластоку маю сваіх прыяцеляў. Тут, на Беласточчыне, адчуваю сябе, як на Радзіме.

М. Хмялеўскі

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 351

НАВЕДАННЕ

Мне надарылася магчымасць пасладь да д'ябла дурату справаў і акунуцца ў безгалоссе зазімку ў нашых лясах. Шчасліва паслухаўся прыяцеля, які жыве на глухой станцыі пад Каралёвым Стойлам. Адзін з тых мастакоў-адзінотнікаў, чые палотны трапляюць потым у галерэю Эдуарда Торпа ў Нью-Йорку.

У дапатопным вагоне з пабітымі вокнамі ды паламанымі дзвярыма праняў мяне холад і я — даехаўшы — вітаў гарачую вячэру на стале з напаленай печкаю за маёй спіною. Ён участаваў дзічынаю з грыбамі і ажынаю; былі мянтузы і настойка з выспелай шыпшыны. І вялікі голад інтэлігентнай гутаркі.

Амаль усёй дамок займала ягоная майстроўня. Мы чамусьці спяшаліся выказацца, перабіваючы адзін аднаму. Пазацікалі, быццам сцяміўшы, урэшце рэшт, што ніхто нас не паганяе і нікуды нам не трэба. Карціны, ім намаляваныя, не прыйшліся мне даспадобы. Я іх нават не разумеў, але яны прыцягвалі мяне нейкім, дагэтуль нязведаным, смуткам, ад якога лепей ісці прэч, куды вочы панясуць.

Была і праходка поначы, пабялелым гасцінцам і ў зорнасць. Узялі з сабою маўклівага, бы цень, аўчарыка, прывучанага не рэагаваць на небеларускія воклічы...

— У якое тысячагоддзе чалавек ачалавечыцца?.. Безнадзейны гэты хітрунец: з Хрыста зрабіў свайго фраера, даверлівага Спаса, якога бязбоязна ашукоўвае і бессаромна просіць штораз у яго прабачэння. Маральны бізнес з Богам...

Ад невыноснае маркоты мы загаварылі пра іншае, але настолькі вымушана, што ажно без сэнсу.

— Трэба так жыць, як жыццё бяжыць, — казаў я, усё роўна што дзеля парагунку. Маючы прытым нахабнасць глядзець яму ў твар папоцемку.

...Пасля гэтага выезду прыбыўся быў да мяне сон, нібыта стаю я над пропасцяй у чужых горах і мярцвею ад жаху! Пакінуў з'яўлядца неяк пад Новы год, у вэрхал справаздачнай акцыі.

Сакрат Яновіч

Міхась Мельнік

НА БУДУЧАЕ

Я хачу пайтарыцца
у сваім нашчадку,
які будзе жыць
на Законах Чалавечнасці,
які
не будзе ведаць
зла
і зявагі,
які будзе поўны
святое прагі
да вернасці нашай,
да нашай вечнасці.
Я хачу пайтарыцца
ў сваім наследніку,
які праклляне
тых папярэднікаў,
што згубай калісь
яму пагражалі,
што зброяй, як цацкай,
сябе забаўлялі
і дружбе
праходу
ніяк не давалі...
Я хачу пайтарыцца
ў сваім патомку,
які пабудуе светлую яву,
пазбаўленую трывог
і разладу,
які будзе цешыцца
мірным світаннем,
які не будзе плявадь
у твар зямлі,
што дала
яму
існаванне.

Віктар Швед

ПАМЯЦІ АЛЕСЯ ГАРУНА

Волі жадаў сваёй айчыне,
Калі шалеў вайны віхор.
І нечакана на чужыне
Змаганнем змучаны памёр.

Гасцінны старажытны Кракаў
Прыняў цябе — паэт-змагар.
Ты спіш адзін сярод палякаў
З нядзейсненых цяжарам мар.

Магіла знойдзена ў стагоддзе
Прыходу ў неспакойны свет.
І жыць ты будзеш у народзе,
Ты несмяротны, наш паэт!

Ты з небыцця да нас вярнуўся,
Цяжкі твой і па смерці лёс.
Уваскрасаеш ў Беларусі
Раскрыжаваны як Хрыстос.

Данута Бічэль-Загнетава

ВЕРА

Захавай, Белавежская пушча,
Кастуся Каліноўскага сцежкі.
Дзікі звер каранёў
не раструшчыў.
Родных ліпаў надзейныя
стрэшкі.

Родным словам жыццё
адзавецца.
І прачнецца народ наш
відушчы.
Кастуся несмяротнае сэрца
моцна тахкае ў пошуме пушчы.

Чарадзейнай валодаюць сілай
слёзы зёлак тутэйшага поля.
Над вялікага сына магілай
узыдзі, наша зорная доля!

З забыцця — незабыту сумежжа
заіржалі і дыбіцца коні.
Ад паўстання за нас Белавежа
не злажыла паўстанцкай Пагоні.

Віктар Варашыльскі

ФРАНЦ КАФКА (I)

Калі Франц Кафка пісаў свае гісторыі не з'яўляліся яны
люстрам рэчаіснасці Нарадзіўся і жыў
у найчалавечнейшай сярод тыраніяў калі ж завалілася ў найпрыстойнейшай сярод буржуазных дэмакратыяў Еўропы У свеце
настолькі непадатлівым Апакаліпсе што захоплены
ёю пераставаў дзівіцца У горадзе дзе дагэтуль
можна адшукаць сляды кожнага што тут жыў
да Апакаліпсы Таксама
Франца Кафкі Вось
дом у якім нарадзіўся Сюдою служанка
праводзіла яго ў школу палохаючы Тут
працаваў у страхавальным таварыстве і не адважыўся
звольніцца на два дні каб паехаць
сустрэць каханую Гэта
фамільная магільня Кафкаў Дамы стаяць
усе толькі з некаторых
сыплецца тынк Жыхары
паказваюць таксама стары калодзеж які апісаў
у адным з першых апавяданняў і нутро касцёла
з аповесці Але
калі б у гэтым што пісаў дашукоўвацца вобразу
свету ў якім жыў было б гэта
крыўдай і пачціва свет гэты меў бы права
пачуцца абражаным бо ж не быў
такім Быў
святлейшым і працейшым На шчасце
Кафку пачалі чытаць шмат пазней
калі цела свету
у кожнае слова ягонае выдуманае ўслізгоўвалася адрабляючы
запоэненасць і галосячы ад болю.

ФРАНЦ КАФКА (II)

Франц Кафка заўсёды жадаў
давяраць і прыдаваць бадзёрасці Сярод
кніжак якія найбольш ахвотна пачытваў знаходзіліся
апавяданні Бажэны Нямцовай Часта
вяртаўся да іх удыхваючы
цяпло якім поўніліся і жадаючы
прыпадобніцца на добрую старую што раздае
людзям хлеб Калісьці
прачытаў яе гэрой пад загалоўкам у замку
і прызамчы і зрабіла гэта на ім
такое ўражанне што не мог
пазбыцца ахвоты пераймання Пісаў
доўга і ўсё меў надзею што ўдасца яму
стварыць нешта гэтак жа сонечнае з гэтак жа
памысным канцом аднак жа
не ўдалося яму і вельмі пакутваў і хацеў
спаліць тое што напісаў.

УЛАДЗІСЛАЎ БРАНЕЎСКІ

Пад канец яму не хапала дыхання
Не ў вершы У лёгкіх Вершы
дыхалі глыбока яшчэ ў той бальніцы дзе
мноства людзей і куды я
пераносіў яму гарэлку Сядзеў
пры ім яго сябра суровы і
не пахваляў Заўсёды
меў сяброў суровых якія
вучылі яго паэзіі палітыкі маралі Адзін
Лэпэк сэтэр прымаў
яго без карэкты

Гэта было жыццё
неразважлівае карты гарэлка паэзіі
тэлефоны начамі шчырасць з жылаў Быў я
адным з тых каго будзіў
дыханне на лініі Слухай
слухай цяпер скажу табе Гэта
не было важнае каго
будзіў Важнай
з'яўлялася ноч трубка неабходнасць Цяпер
слухай скажу Дыханне якога
не ўмеў я не ўмелі мы пэўна досыць добра
слухаць аж раптам
Адгэтуль думаю Ён
ёсць недзе поначы Яго
дыханне ў цемры і якойсь
ноччу зазвініць
тэлефон Свет
схопіць за трубку чорную.

Пераклаў з польскай — Сакрат Яновіч

GĘSI — ГУСІ ЦІ ГУСІНЫ?

Адказ С. Яновіча на маю заўвагу („Ніва" № 33) адносна недакладнага разумення тэксту Рэя В. Шведам (у яго вершы) сведчыць (чаго я не спадзяваўся), што ён таксама кепска разумее Рэя. Праўда, ён прызнаў і маю інтэрпрэтацыю правільнай, але невядома чаму. Бо ўпарта сцвярджае, што слова „gęsi" ў Рэя — гэта назоўнік, калі гэта не так. У Рэя гэта прыметнік, аналагічны ён як „kaczy, kurzy, indyczy" і г.д. І таму Рэя можам разумець толькі на адзін спосаб, агульна прыняты, які я і прыпомніў у сваім пісьме. „Gęsi" можна перакладаць толькі прыметнікам „гусіны".

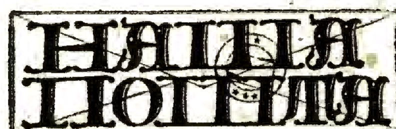
Такім спосабам С. Яновіч не толькі не мае рацыі, але беспадстаўна закідае мне незнаёмства падстаў граматыкі, што вельмі абразліва, і сварыцца з дэкляраваным паважаннем. Незразумела таксама, навошта пускаецца ён у павучэнні для ўбогіх духам, што хацеў сказаць Швед і хто такі Рэй.

Не думаю, што гэта адпаведны стыль кантактаў з чытачамі, які можа служыць здабыванню „Ніве" прыхільнікаў.

А. Лукашук

P.S. Я не прасіў друкаваць мой папярэдні ліст. Думаў, што проста перакажаце яго Шведу і самі будзеце ведаць. Але паколькі ён ужо быў надрукаваны, дык прашу і гэты апублікаваць, а то чытачы і сапраўды могуць паверыць Яновічу, што я не ведаю, што такое назоўнік, а што прыметнік.

А. Л.

Міхась Куптэль, Сопат. „Можна зусім здурнець, і то калі? — у канікулы, чытаючы поўны тэкст пісьма наших дзеячоў... (у Міністэрства асветы і вышэйшай адукацыі — рэд.; глядзі „Ніву" № 28).

А здурнець можна таму, што ў пісьме, высланым 28.10.1971 г. знаходзіцца такі сказ: „Pismo to, które dotarło do wszystkich inspektorów oświaty i szkół na interwencję ZG BTSK zostało przeredagowane i wydane w nowej wersji 3 kwietnia 1972 r. Nr SO Nar. — 014/2/71".

Ад рэдакцыі: Просім прабачэння, бо гэта па нашай віне памылкова была надрукавана дата, аб якой пішаце. Пісьмо Міністэрства асветы і вышэйшай адукацыі № SO Nar. — 014/2/71 выдадзена было 3 красавіка 1971 года, а не 1972 г., як мы надрукавалі. На пытанні, звязаныя з беларускім школьніцтвам, павінны Вы знайсці адказ, так нам здаецца, у артыкуле Янкі Зенюка „З нядаўняга мінулага беларускага школьніцтва", што друкаваўся ў папярэднім нумары „Ніва". **(л)**

Старая хата ў Плёсках.
Мал. У. Петрука.

ПОМНІКІ ПРЫРОДЫ

Нядаўна Ваяводскі захавальнік прыроды ўвёў у спісак помнікаў шэсць ліп, якія растуць пры вул. Астасевіча ў Бельску-Падляшскім. Па яго даручэнню ў пачатку ліпеня выканаў я патрэбную дакументацыю, а памагаў мне ў гэтым Юрка Леандоўскі, вучань Пачатковай школы № 4.

Узрост ліп ацэньваецца на 200-250 гадоў, а вышыню дасягаюць яны 18—20 метраў. Акружнасць паасобных дрэў (на вышыні 70 сантыметраў) выносіць 305, 280, 180, 260, 290 і 200 см.

Залічэнне гэтых дрэў да помнікаў прыроды зберажэ іх перад тапаром. Можа, не паўторыцца гісторыя, як з тым векавым дубам на Лысай гары, ссечаным вясною на падставе дурацкага дазволу гарадскіх чыноўнікаў.

Маю надзею, што ліпы на вул. Астасевіча будуць яшчэ доўгія гады ўпрыгожваць гарадскі краявід, прыносіць карысць людзям, пчолам, птушкам.

Андрэй Гаўрылюк

ЛЮБЛЮ ЧЫТАЦЬ „НІВУ"

Вярталася я з Гайнаўкі цягніком і чытала „Ніву". Побач сядзела старэйшая жанчына. Яна папрасіла мяне прадаць ёй газету.

— Вы маладая, то сабе купіце, — гаварыла. — Я заўсёды падпісвалася на квартал, але цяпер спазнілася і трэба прасіць, каб нехта ў горадзе купіў. Сёння хацела сама купіць, але мела многа спраў і не паспела.

— Вы, мусіць, вельмі любіце чытаць „Ніву"? — спытала я.

— Гэтая газета найлепшая з усіх. Яна на роднай мове.

— Адкуль вы?

— Са Старога Ляўкова, — сказала жанчына. — У нашым вясковым клубе газеты можа толькі той купіць, хто запісаўся ў прадаўца. Я чытаю і польскія газеты: „Пшыяцюлку", „Вспулчэсну". Чытаю таксама пастараславянску. Толькі вось ужо мне пачалі літары мыліцца. Няхай будзе найбольш працы, то я кідаю ўсё, прачытаю адзін артыкул, і зноў бяруся за работу.

Прыехалі ў Нараўку. Жанчына ўзяла газету, паклала на лаўку грошы, якіх я не хацела браць, і выйшла на перон.

Я падумала, каб так маладыя цікавіліся „Нівай", як гэтая вось старэйшая беларуска!

Аўрора

СЛЯДАМІ СУМЕЖЖА

Доўга ноччу ў зацішшы гасцінічнага пакоя аналізую ў памяці першае ўражанне, вынесенае з пабыўкі ў сталіцы БССР. Душа неяк дзіўна хвалюецца. Прыпамінаюцца словы Францішка Багушэвіча з прадмовы да яго „*Беларускай дудкі*": „*Шмат было такіх народаў, што страцілі перш мову сваю, так як той чалавек перад сканаваннем, каторааму мову займае, а потым і зусім замёрлі. Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі! Пазнаюць людзей ці па гаворцы, ці па адзежы, хто якую носе; ото ж гаворка, язык і ёсць адзежа душы.*" Зусім як бы прадбачыў сітуацыю за сто гадоў пазней. Дзесьці глыбока ў сэрцы крычыць роспач. Гартаю свежакупленую беларускую прэсу і часопісы. Робіцца крышку весялей і надзейней ад глыбокага і адважнага зместу артыкулаў, у якіх адчуваецца выразнае змаганне за нацыянальныя справы. Інтэлігенцыя выступае востра і адважна.

Назаўтра едзем па слядах польскай культуры ў Беларусі. Ці польскай? Хутчэй сумежжа. У плане Мір, Навагрудак, Нясвіж і адпачынак над возерам Свіцязь. Як жа, быўшы на радзіме Адама Міцкевіча, не глянуць на возера, у якое ўглядаўся паэт, пішучы „Гражыну"? Машына выязджае роўна ў дзевяць гадзін раніцы. Ідэальная пунктуальнасць.

— Зойме нам гэта цэлы дзень, — гаворыць Аляксей Гардзіцкі. — Даволі вялікая адлегласць. Будзем праязджаць праз Нёман.

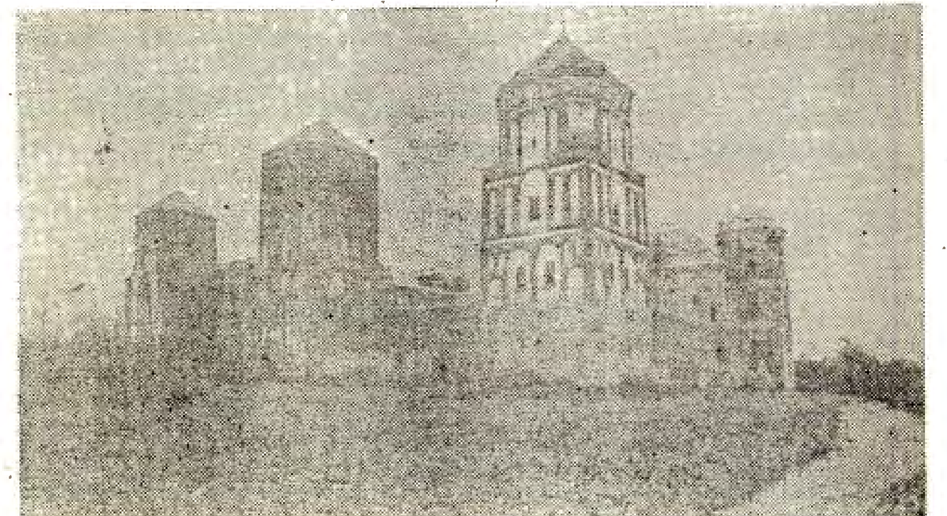
— Праз Нёман? — перапытвае Лех Канапельскі, быццам бы хацеў упэўніцца, ці добра пачуў.

Ва ўсёй групе робіцца прыўзняты настрой. Вядома ж, што значыць для палякаў гэтая рака. А машына, пакінуўшы апошнія кварталы горада, набірае хуткасць і мчыць шырокай асфальтавай шашой. Дарога добрая і роўная. Зусім не пасуе да таго, што чуў я ў Польшчы аб савецкіх дарогах.

— Гэта па-рознаму. Ёсць, дзе і колы паламаць можна. Зараз толькі пачалі прыкладваць да гэтага вагу, а раней... — махае рукою наш шафёр Федзя Крэмень.

— Вось і Мір, — гаворыць Аляксей Гардзіцкі недзе пасля гадзіннай язды.

Здалёк відаць чырвоныя вышкі Мірскага замка. Таямніча ўзіраюцца яны ў заліўчык, утвораны на рачулцы Міранцы, і горда ў сваіх сценах скрываюць амаль паўтысячагадовую гісторыю. Замак у добрым стане. Зараз праводзяць рамонт. Яшчэ дакладна невядома, што будзе ў замкавым комплексе, але факт фактам, што будынак, як помнік, будзе ўратаваны. Цікавіць гісторыя. На жаль, няма праведніка, а наш — Тамара Чыгунова — арыентуецца толькі павярхоўна. Па замкавым двары ходзяць, праўда, рабочыя, якія праводзяць рамонт, але яны не арыентуюцца тым больш. Крыху расказвае

Мірскі замак. Сучасны выгляд.

24 ГАДЫ З ПЕСНЯЙ

Хто не знае хору „Васілёчкі“? Каму жывей не заб'ецца сэрца, калі пачуе аб'яву, што выступаюць „Васілёчкі“ — 40-асабовы змешаны хор Бельскага дома культуры?

„Васілёчкі“ здабылі сабе славу і месца найбольш рэпрэзентатыўнага вакальнага калектыву Беласточчыны, яе візітнай карточкі. Вось-вось і пачне хор „Васілёчкі“ свой 25-ты — юбілейны год жыцця. Хор аматарскі, працуе на грамадскай аснове, але ўзроўнем дасягае вышынь вакальнага мастацтва.

Яго члены — працоўныя горада Бельска і падбельскіх вёсак.

За сваю гісторыю калектыў даў 600 канцэртаў у розных мясцовасцях ваяводства і краіны, а ў 1985 годзе пабываў з канцэртамі на Гродзеншчыне ў Беларусі. Трэба абавязкова прыпомніць, што кожны канцэрт „Васілёчкаў“, дзе б ён ні праходзіў, выклікае энтузіязм гледачоў, а канцэртныя залы запоўнены да апошняга месца.

За свае мастацкія дасягненні і культурную дзейнасць для асяроддзя Прэзідыум ВРН у Беластоку прызнаў „Васілёчкам“ залатую адзнаку „Заслужаны Беласточчыне“, а Ваяводскае праўленне ТППР — залатую ганаровую адзнаку ТППР.

20 гадоў з хорам працуе дырэктар Бельскага дома культуры мгр Сяргей Лукашук, а з 1970 г. яго мастацкі кіраўнік і дырыжор.

Такую кароткую характарыстыку „Васілёчкаў“ мы прыводзім з гонарам за калектыў, яго членаў і яго багатую дзейнасць.

Хочацца аднак сказаць і пра з'яву, якая ўзнікла ў калектыве ў апошні час: гэта справа мужчынскіх галасоў у хоры — не хапае басаў. **І тут заклік „Васілёчкаў“: „Каб хор мог у далейшым правільна развівацца, абавязкова трэба прыцягнуць у яго мужчын. Таму і праўленне хору, і кіраўніцтва звяртаецца з просьбай да ўсіх хлопцаў і мужчын, хто любіць спяваць, хто мае голас — прыйдзіце да нас, падтрымайце!“**

Работа, якую робяць „Васілёчкі“, мае велізарнае, невымернае культурнае і грамадскае значэнне. Яна патрэбна шырокай грамадскасці. Рэдакцыя далучаецца да закліку хору і яго кіраўніцтва і падтрымлівае просьбу да бельскіх і падбельскіх мужчын. Ведаем, што галасы ў нашых людзей ёсць і ёсць любоў да песні. Усё гэта, дарагія мужчыны, трэба ахвяраваць „Васілёчкам“. А затым і іх слухачам. Калектыў няхай у далейшым расце, развіваецца і славіць нашу старонку і нашу песню!

(вв)

P.S. **Рэпетыцыі хору „Васілёчкі“ адбываюцца ў кожны аўторак ад 18-ай да 20-ай гадзіны ў Бельскім доме культуры. Сардэчна запрашаем!**

На здымку: жаночая частка „Васілёчкаў“ у час святкавання 20-годдзя на фоне планшы са сваім сімвалам — „цвятком радзімым васілька“.

Цяперашнія людзі не маюць калі на лаўцы пад хатаю пасядзець, пастарыкаваць. Здаецца, робяць яны машынамі, а работы тае ў іх усё больш і больш. Ані трохі не меншае. Адкуль яна, работа, і бярэцца? Толькі ў дарозе, у аўтобусе або ў вагоне, ёсць нагода нагаварыцца. Пра сваё і пра чужое.

Сяджу я ў вагоне, аж уваходзіць маладая баба, а за ёю зараз і адна старэйшая, і мужчына. Спачатку пагаварылі яны паміж сабою, хто, дзе і што купіў у горадзе, а пасля ўзяліся абмываць нейкага Мацея і ягоныя ўчынкі.

— Паехала я з ім у Беласток, — кажа тая немаладая баба. — Нахадзіліся мы там па крамах, і Мацей гаворыць: зойдзем да нашай Жэні. Ну, зайшлі: Жэні тае няма дома, дачка толькі, яна і запрасіла нас у пакой, есці прынесла — чаю, хлеба, масла, каўбасы, яек. Кожнаму наклала ў талерачку, па тры яйкі, па кавалачку каўбасы, па цаглінačцы маслечка, Я не захацела есці. Нашто, падумала, аб'ядаць буду мястовых. А дарагоўля цяперка якая! Але Мацей, уплёўшы сваю дозу, захапіў да сябе і маю, з'еў і мае. Мне зрабілася надта брыдка за яго, я не ведала, куды вочы падзець, бо ж дачка тая з намі цэлы час сядзела за сталом, так для гасціннасці трэба. Пасля, калі мы выйшлі адтуль, дык ён пахваліўся перада мною, што ўкраў яшчэ два кавалкі кілбасы. А што, казаў ён, не бедныя, не збяднеюць!... Паглядзела я на яго і ўспомнілася мне гасціна, якую мы рабілі сваякам з Савецкага Саюза. Багата чакалі мы нашых расіякаў, і Мацея запрасілі на гэты баль. І пакуль тыя доўгачаканыя расіякі з'явіліся ў наш дом, Мацей паспеў паўстала ежы ўперці, аж я напалохалася тады, што зробіцца яму блага або і памрэ на скрэнт кішак які!

Мацей як бы змяніўся, калі жонка яго памерла. Выхадзіў ён сабе месца ў спецыяльным доме для старых, вядома, узамен за ўсю гаспадарку, а сам пачаў усенька з хаты людзям раздаваць. Дзе ж у цябе розум?! — спрабавалі суняць яго. Мой розум там, дзе трэба! — адказваў Мацей, і далей чоўп чаўпасу; што лепшае прадаваў за грошы. Ён, бачыце, надумаў ажаніцца ў тым доме старых, бабу адпаведную там сабе падчапіць і пажыць на шырокую нагу перад смерцю. Паехаў ён у той дом, забралі яго, і праз нейкі час давай мне наведаць Мацея, пабачыць, як яму тамака. Заязджаю я, а ён як не ўгледзіць мяне, як не заплача перада мною наўзрыд! Блага мне тут, ой, як блага! — плача і плача. Уцякаць следам за мною надумаў, ледзьве я ад яго адчапілася.

Потым я чула ў тым доме, як пасмейваюцца з Мацея: мо і ажаніўся б, казалі, але вельмі ж скупы...

(Працяг на стар. 11)

Аляксей. На дапамогу прыходзіць прачытанае ў *„Замках Беларусі“* Міхала Ткачова.

Мір — гэта мястэчка, якое знаходзіцца ў Гродзенскай вобласці. Замак пабудаваны на процілеглым ад мястэчка правым беразе Міранкі ў 1506—1510 г.г. Аграмадная будыніна з пяццю вежамі і трохпавярховым палацам і ўсяго толькі за чатыры гады. Хопіць аднесці да сучаснай сітуацыі — і ніякіх каментарыяў не трэба. Можа крышку гісторыі. Загад на будаўніцтва замка быў выдадзены брэсцкім старастам, надворным маршалкам Вялікага княства Літоўскага князем Юрыем Ільінічам. У 1568 годзе пераходзіць да Радзівілаў нясвіжскай лініі і належыць ім аж да канца XVIII стагоддзя. Потым замкам валодалі розныя графы і князі, а з другой паловы XIX стагоддзя па 1939 год быў ён уласнасцю князёў Святаполк-Мірскіх.

Гоніць час, і падганяе Аляксей Гардзіцкі. Хоча як найбольш паказаць. Едзем проста ў Навагрудак, у міцкевічаўскія мясціны. На высокім узгорку стаіць белы касцёл. Нядаўна закончылі ў ім рамонт, і жанчыны наводзяць парадак. Пытаем пра ксяндза, каб паказаў, дзе хрысцілі паэта.

— А вось! — паказвае адна жанчына на рослага мужчыну, пілуючага нейкую доску.

Нам, прывыкшым аглядаць ксяндзоў наштодзень у сутанах, робіцца неяк дзіўна. Чуецца чыстая польская мова. Ксяндзу, як відаць па выглядзе, не больш трыццаці пяці. Малады, рослы мужчына высокай інтэлігенцыі і культуры, аб чым пераконваемся з размовы. Закончыў у Латвіі духоўную семінарыю. Робіцца на душы крышку цяплей. Побач з польскай чуецца і беларуская мова. Як паясняюць прысутныя жанчыны, богаслужэнне адбываецца на дзвюх мовах — польскай і беларускай. Тое самае акажацца і ў Нясвіжы.

У музеі ўжо нас чакаюць. Скромны, невялікі будынак, абсаджаны маладым садам, памяшчае багатыя зборы таго, што звязана было з паэтам. Дом-музей Адама Міцкевіча і помнік-стэла паэту, дзе заўсёды ляжаць свежыя кветкі — гэта астраўкі польскай культуры, якія ўшаноўваюць тут з нейкай святасцю. У вітрынах выданні таксама і на беларускай мове. Праўдадніца — дасканалы знаўца міцкевічаўскай творчасці — адразу пачынае на польскай мове. Можа гаварыць і па-беларуску, але выходзіць з таго, што той, хто прыехаў у Навагрудак, каб наведаць мясціны, звязаныя з Міцкевічам, той і павінен арыентавацца ў мове. І гэта дае настрой. Прыемна. Адчуваеш сябе так, быццам бы побач з табой стаіць вялікі польскі вяшчун.

Праязджаем яшчэ вузкімі вуліцамі мястэчка. Мястэчка... Добрае мястэчка. — 60 тысяч жыхароў, як сказалі жанчыны ў касцёле. У адной з вулачак велізарная чарга — сама менш на метраў трыста.

— Гэта вынік сухога закона, — смяецца Аляксей. — Адзіны магазін на ўвесь горад. У Мінску яшчэ цікавей — на мільён шэсцьсот тысяч жыхароў ёсць дзве крамы, вынесеныя на прадмесце.

Перад намі яшчэ Нясвіж і адпачынак над Свіцяззю. Нясвіж... Кавалак гісторыі, супольнай гісторыі беларусаў і палякаў, каралеўства магутных Радзівілаў, якія ўвесь час усёй сваёй дынастыяй стараліся пасадзіць на каралеўскім троне кагосьці са свайго роду і ніколі ім гэта не ўдалося.

У гаркоме чакае чалавек з дазволам адкрыць падзямелле касцёла, дзе захаваны труны з забальзамаванымі целамі ўсіх Радзівілаў. Апрача толькі Януша, які пайшоў на здраду і супрацоўніцтва са шведамі. Ксёндз Гжэгаж Каласоўскі з вялікім энтузіязмам расказвае аб касцёле. Пражыў тут 50 гадоў, як толькі высвяцілі, звязаў сваё жыццё з гэтай святыняй.

Спаглядаю з узвышша, на якім знаходзіцца радзівілаўскі замак, і неяк дзіўна заціскаецца сэрца. Нейкі камяк ціснецца да горла: Што засталося ад радзівілаўскай магутнасці і багацця? Паасушваныя сажалкі цягнуцца балотністай маззю. Хтосьці правёў выключна злачынную работу. Трэба было перш знішчыць, каб цяпер задумвацца, як аднавіць. У палацы, які ўжо нічым не прыпамінае магутнасці ўладароў, памяшчаецца пенсіянат. Абадраны з усяго радзівілаўскага духу. Аж мурашкі ходзяць па спіне. Доўга яшчэ будзе хвалявацца душа, і толькі Свіцязь, як аздараўляючы бальзам, нарэшце супакоіць. Услухоўваемся ў хвалі і здаецца чуеш голас паэта.

Міхась Шаховіч

ПАСЛЯ ШАСЦІ ГАДОЎ ПАБУДОВЫ

(Працяг са стар. 1)

цаглінка па цаглінцы, вырас дзякуючы ахвярнасці людзей. Найлепшыя памочнікі айца Георгія не прамінулі ні адной нагоды, ні аднаго зборышча веруючых, каб не прасіць у іх добраахвотных ахвяраванняў на сваю царкву, а ў Святадухаўскім прыходзе дык усе сем'і рашылі проста ападаткавацца дзеля гэтай справы.

— Апрача ўсяго гэтага, — адзначае айцец Георгій, — завёўся ў нас ужо гэткі звычай, што кожны прыхаджанін раз у тыдзень, найчасцей у свабодную суботу, працуе пры пабудове царквы, дапамагаючы спецыялістам.

Да 1986 года падрадчыкам на пабудове царквы быў адзін прыватны рамеснік. Яму, аднак, захацелася яшчэ болей разбагацець у Амерыцы. Тады прыход, як прававы інвестар, усё пераняў на сябе. І кошты пабудовы знізіліся на 40 працэнтаў. Адным словам, айцец Георгій дакладна прыглядаецца да кожнай залатоўкі ці долара, пакуль пусціць іх у расход.

— Маю зараз адзін вялікі клопат, — прызнаецца мне. — Патрэбна нам вялікая колькасць меднай бляхі, каб да зімы закончыць пакрыццё даху. Гэтую бляху абяцаюць нам у 1989 годзе, а яна неабходная ўжо зараз. Вось і шукаю кагосьці спагадлівага, каб нам проста пазычыў.

І гэта толькі дробязны прыклад з галіны шматлікіх спраў, праблем і турбот, якія даводзіцца кожны дзень пераадольваць будаўнікам Святадухаўскай царквы. Перашкоды паяўляюцца з цалкам неспадзяванага боку. Двойчы ўжо давялося мець справу з агнём. У абодвух выпадках было гэта звычайнае злачынства. Найперш нехта падпаліў каштоўны дубовы матэрыял, зложаны на могільніку на Выгодзе для прасушкі і прызначаны на царкоўную сталярку. Затым хтосьці закінуў агонь у пустыя сцены верхняй Святадухаўскай царквы... На шчасце, у абодвух выпадках супрацьпажарная стража задушыла агонь у зародку. Толькі абпаленыя дубовыя броўны і абкопчаныя сцены над харамі ў царкве сведчаць аб намерах злачынцаў...

— Кажуць, што вялікую дапамогу атрымоўваеце вы ад замежнікаў? — звярнуўся я да айца Георгія.

— Пярэчыць не буду, што дапамога з-за мяжы паступае для нас даволі сістэматычна, — адказаў святар. — Гэта ў асноўным заслуга старшыні камітэта пабудовы Святадухаўскай царквы айца Серафіма Жалезняковіча. Ён змог наладзіць кантакты з замежнымі праваслаўнымі царкоўнымі цэнтрамі і з паасобнымі нашымі суродзічамі. Мы ж будуем храм Божы на славу ўсяго праваслаўя. І гэта людзі

30 мая 1988 г. Архіепіскап Сава вядзе ўрачыстае набажэнства з нагоды асвяшчэння ніжняй царквы Святадухаўскага храма ў Беластоку.

ВЫРАШЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ПЫТАННЯ Ў БЕЛАРУСІ: РЭВАЛЮЦЫЯ І КОНТРРЭВАЛЮЦЫЯ

(Працяг са стар. 1)

ковым выніку расшырыла яго сацыяльна-класавую аснову, на якой пачыналася будаўніцтва савецкай нацыянальнай дзяржаўнасці беларускага народа, і прывяло да стварэння Беларускай Савецкай Рэспублікі.

Каб не быць галаслоўным, прывяду словы Аляксандра Рыгоравіча Чарвякова, які сам быў удзельнікам беларускага нацыянальна-вызваленчага руху, а потым правільна, з класавых пазіцый даваў яму ацэнку. У прыватнасці (часопіс „Полымя", № 10, 1928 г.) ён так яго характарызуе:

„У час Кастрычніцкай рэвалюцыі канчаткова высвятляліся пазіцыі ўсіх прамежкавых груп. Перад беларускім нацыянальна-вызваленчым рухам Кастрычніцкая рэвалюцыя паставіла пытанне, якім шляхам ісці далей: Саветы ці рада? Усе беларускія нацыянальныя арганізацыі пайшлі супраць Саветаў. Цішка Гартны пайшоў разам з Саветамі, зразумеўшы, што сапраўдныя інтарэсы працоўных Беларусі мог здагадзіць толькі шлях Кастрычніцкай рэвалюцыі... Люты — сакавік 1918 года афармілі палітычную палярызацыю беларускага руху. З аднаго боку, дзеля паглыблення рэвалюцыі збірала нацыянальна-рэвалюцыйныя сілы Беларусі Кампартыя, а з другога — на тэрыторыі акупіраванай Беларусі была абвешчана Беларуская Народная Рэспубліка і паслана прывітальная тэлеграма германскаму кайзеру з просьбай аб дапамозе ў змаганні супраць сацыялістычнай рэвалюцыі".

Чарвякоў падкрэслівае класавы характар БНР, гаворыць пра яе як пра буржуазнае дзяржаўнае ўтварэнне. Далей ён піша:

„Такім чынам стварыліся два цэнтры беларускага руху: рэвалюцыйны і контррэвалюцыйны, паміж якімі пачалася бязлітасная барацьба. Асабліва беларуская контррэвалюцыя навалілася на Цішку Гартнага, якога абвінавацілі ў здрадзе беларускай справе, у прадажнасці бальшавікам і правакацыі".

Доўгі час у гістарычнай навуцы панаваў сталінскі шаблон у ацэнцы нацыянальна-вызваленчай барацьбы прыгнечаных народаў Расіі. Няправільна характарызаваўся і беларускі нацыянальна-вызваленчы рух. У публікацыях 30-х гадоў, ды і ў пасляваенны перыяд, сцвярджалася, што па свайму класаваму зместу ён з'яўляўся буржуазна-нацыяналістычным, адмаўлялася наяўнасць у ім рэвалюцыйна-дэмакратычнага патоку. А гэта прывяло да таго, што ў гістарычнай навуцы не паказвалася ўзаемадзеянне і зліццё рэвалюцыйна-дэмакратычнага патоку беларускага нацыянальнага руху з барацьбой рабочага класа і бяднейшага сялянства за ўстанаўленне Савецкай улады ў Беларусі, няправільна раскрывалася сацыяльна-класавая аснова савецкай нацыянальнай дзяржаўнасці беларускага народа. А гэта, зразумела, адбівалася на ацэнцы рэвалюцыйнай дзейнасці А. Р. Чарвякова, Д. Ф. Жылуновіча, І. В. Лагуна і іншых, якія выйшлі з рэвалюцыйна-дэмакратычнага крыла нацыянальна-вызваленчага руху. Ім часта неабгрунтавана прыпісваліся нацыянальныя памкненні і тэндэнцыі.

Якія ж палітычныя арганізацыі сталі на рэвалюцыйна-дэмакратычных пазіцыях? Магу дакладна сказаць: левае крыло Беларускай сацыялістычнай грамады, Беларуская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя, розныя палітычныя арганізацыі левага кірунку, якія ўзніклі сярод беларусаў-бежанцаў. Кастрычніцкая рэвалюцыя, абвясціўшы палітычную і юрыдычную роўнасць усіх нацый і народаў, пачала вырашэнне тых задач, якія былі пастаўлены нацыянальна-вызваленчым рухам. Вырашаліся яны, праўда, у цяжкай і нялёгкай абстаноўцы грамадзянскай вайны.

Усе беларускія палітычныя партыі, пачынаючы ад рэлігійна-клерыкальных, ліберальна-буржуазных, і канчаючы дробнабуржуазнымі, якія былі аб'яднаны ў Беларускую раду, створаную яшчэ пры Керанскім, выступілі супраць сацыялістычнай рэвалюцыі. Яны разгарнулі барацьбу супраць Савецкай улады пад флагам „нацыянальнага самавызначэння", які прыкрываў на самай справе буржуазны сепаратызм. На гэтай аснове і была абвешчана БНР.

У мяне ёсць дакумент, які захоўваецца ў партархіве інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Гэта пастанова Часовага беларускага ўрада. Вось што сказана ў гэтым дакуменце: *„Усе дэкрэты ўрада Леніна, а таксама былых Народных камісараў Заходняй вобласці і фронта прызнаць для Беларусі несапраўднымі. Аж да ўстанаўлення законаў Беларускай Народнай Рэспублікі ўсім установам і ўрадавым устанаўленням карыстацца законамі былога Часовага ўрада Расійскай рэспублікі і рабіць свае акты ад імя Часовага беларускага ўрада".* Пастанова прынята радай БНР 12 ліпеня 1918 года і падпісана старшынёй „Народнага сакратарыята БНР І. Варанко".

З улікам гэтага і трэба ацэньваць дзейнасць Лёсіка, Ластоўскага, Езавітава, Луцкевіча, Некрашэвіча, Варанко, Грыба і іншых прадстаўнікоў з лагера палітычных праціўнікаў бальшавікоў.

Рэпліка. Вы сказалі — два процілеглыя лагеры. У шырокім сэнсе гэтага слова правільна. Рэвалюцыя і контррэвалюцыя. Але былі і прамежкавыя сілы, прамежкавыя плыні: нейтралы, тыя, хто сумняваўся...

М. Сташкевіч. Рэвалюцыйнай партыяй, якая абараня-

разумеюць у шырокім свеце. Асабліва многа дапамаглі нам праваслаўныя суродзічы, пражываючыя ў Амерыцы. Хацеў бы тут адзначыць вялікую ахвярнасць **Пятра Кажуры.**

Ад сябе я дакінуў бы яшчэ прозвішча **Сяргея Карніловіча,** які дзейнічае ў беларускім цэнтры „Полацк", бо ведаю, што не адну сотню долараў сабраў ён сярод сваіх знаёмых і сяброў, каб перадаць іх на пабудову беластоцкай царквы (і гайнаўскага музея — таксама).

Успамога паступала таксама ад многіх іншых цэркваў. Для прыкладу, прадстаўнікі Рускай праваслаўнай царквы, якія пабывалі ў Беластоку, ахвяравалі Святадухаўскай царкве вельмі ж каштоўную утвар, між іншым, напрыстольны крыж і падсвечнікі. Пэўныя сумы перадалі Фінляндская, Бельгійская, Японская, Англійская і іншыя праваслаўныя цэрквы.

— Цяпер мы свае сілы, сродкі і ўвагу, — адзначае айцец Георгій, — канцэнтруем на пабудове прыхадскога дома. Фактычна будзе гэта культурна-дыдактычны і сацыяльны цэнтр праваслаўя ў Беластоку. А ў падвалах гэтага дома будзе знаходзіцца абсталяванне, неабходнае для прыёму гарачай вады з цэнтральнай абагравальнай гарадской сеці...

Адным словам, работы яшчэ хопіць на многія гады. Аднак важна тое, што мінулыя шэсць гадоў не былі затрачаны. Святадухаўская царква ўпісалася ўжо ў краявід горада Беластока.

Віктар Рудчык
Фота аўтара

ГУТАРКІ Ў ДАРОЗЕ

— Цяжка перажыў я сустрэчу з вайной, — уздыхае Аляксандр Баравік, — жывым астаўся выпадкова. Горкая была мая сустрэча з гаспадарамі новага парадку, які ўвялі акупанты ў нас. Маладых масава пачалі вывозіць на прымусовыя работы. Між маладых, што вывозілі з нашай вёскі, аказаўся і я, хоць яшчэ і шаснаццаць мне тады не было. Адзін год яшчэ мелі не забіраць. Пастараліся вясковыя памагатары немцаў, каб мяне раней забралі. А праз год і сястру ўзялі.

Не шкадавала, відаць, вайна мяне. У першы год амаль не расстралялі, на другі ў Германію забралі.

Прыйшлося пакідаць свой дом і ехаць. А куды? Навошта гэта было? І ці будзе адтуль паварот? Хто тады ведаў? Вайна сваё рабіла. Рускія адступалі. Немцы з пыхаю перліся на ўсход. Усяляк чалавек думаў, калі яшчэ даў рады думаць. Чалавек станавіўся, як жывёліна. Кіравалі ім, а ён паддаваўся і ведаў адно: маўчаць. Толькі сэрца курчылася і ледзь стрымліваліся слёзы. Развіталіся, плакалі, ад'язджалі ў невядомае. Амаль ашаломленым аказаўся ў Бельску. Тут нас збіралі на пункце і адпраўлялі ў Германію. На чыгуначную станцыю вялі пад канвоем сабак. Аб'явілі не жартам: за ўцёк з поезда — смерць: будзем страляць да кожнага ўцякаючага. Пагрузілі нас у таварныя вагоны і павезлі. Чуўся стукат колаў і ўласнага сэрца. Вагон качаўся, цягнік цягнуў нас на захад. „Цягнік, цягнік, — думаў не адзін. — Куды ты нас валачэш. Аддаляеш нас ад роднага і блізкага". Хлопцы, аднак уцякалі. Стражнікі-ахраннікі ехалі каля цягніка. Калі поезд браў паварот, хаваўся за ім, ззаду скакалі і ў ногі. Чуваць былі толькі стрэлы. Цягнік імчаўся далей. А ці ўдаўся пабег? Хто ж гэта ведаў? Так везлі нас у Нямеччыну. Як доўга ехалі? Не ведаю. Аказаўся з групай моладзі ў горадзе Андэнбург. Быў гэта пункт нашага продажу. Прадавалі нас як жывёлу. З маёй вёскі быў разам яшчэ Мікалай Харытанюк. Да нашага прыезду нас ужо распрадалі. Прыязджалі толькі но-

выя гаспадары і забіралі. Усіх забралі. Астаўся я і Колька. Сядзім і чакаем. Што будзе далей? А можа акажамся разам? Добра памятаю. Прыехаў высокі немец і кажа: Мікалай Харытанюк. Я аж уздрыгануў. Аднак Кольку забраў. Я астаўся адзін.

Колька тры кіламетры ад мяне працаваў. Сонца грэе неміласэрна. Сенакос акурат. Чакаю, і на плач збіраецца. Думаю: нашыя сена сушаць, а што я раблю? За што мне такое гора? Што я ім зрабіў? Аж гляджу, пад'язджае драбінясты воз, такі, што сена возіць. Быў гэта мой гаспадар. Ехаў з дзяўчынай і хлопцамі, такімі, як я, на сенажаць. Пасадзілі мяне на воз і — на лугі. Так пачаўся мой першы дзень у чужой старонцы. Заехалі на сенажаць і ўзяліся за працу. Мне загадаў гаспадар: (праз дзяўчыну, умела па-нямецку) коней падганяць, а яны будуць сена ладаваць. Узяў я лейцы: ну, пайшлі. Коні ані з месца. Стаяць, не слухаюцца. Хлопцы стаяць і ў кулак хіхікаюць. Дурнавата мне зрабілася, пачырванеў, як бурак. Гаспадар гаркнуў на дзяўчыну. „А коні па-твойму не ведаюць", кажа яна мне. Мяне Санькай завуць. „Ты, Санька, так і так на іх", — навучыла дзяўчына. Ага, то і коні не такія як нашы. Потым пайшло лепш. На абед і мне мелі долю. Крошачка хлеба з маргарынам і чорная горкая кава. Хлеб з'еў, а каву хацеў выліць на зямлю. Не дазволілі. Гарачыня рабіла сваё, а піць трэба. Так прайшоў мой першы дзень. Гаспадар мой быў землеробам, па-іхняму баўэр. Меў многа зямлі і добры статак кароў. Працавала ў яго ўсіх нас шэсць чалавек. Дзяўчына, якая мяне на сенажаці вучыла, — полька Ядвіга з Мрозаў, Янак з Варшавы, Антошка з Валкавыска, Васька Рубашэўскі з Орлі і Колька Парфенюк са Збуча. Працавалі за дарма. Уставаць трэба было а пятай, а канчаць працу а сёмай вечарам. Мне давялося даглядаць і даіць кароў. Карміць патрапіў, даіць не ўмеў. Панадрываў мне гаспадар вушы. Тупаў нагамі і паўтараў толькі: „Швайнэ". Было так кожны дзень, пакуль я не навучыўся даіць. Удзень працавалі мы на полі. Кармілі нас як папала.

(Працяг на стар. 11)

ла інтарэсы пралетарыяту і беднейшага сялянства, была партыя бальшавікоў. Калі стваралася БНР, усе палітычныя беларускія фарміраванні, за выключэннем арганізацый, якія ўзначальвалі А. Р. Чарвякоў і Д. Ф. Жылуновіч, падтрымалі яе стварэнне. На працягу ўсяго 1918 года гэта ідэя падтрымлівалася ўсімі беларускімі палітычнымі групоўкамі — ад буржуазных да дробнабуржуазных. Толькі ў 1919 годзе, калі пачалася польская акупацыя, калі пачаўся працэс палярызацыі палітычных сіл, з'явіліся і няўстойлівыя элементы: паміж польскімі інтэрвентамі, беларускімі буржуазнымі ўтварэннямі і, вядома, Савецкай уладай.

Спачатку адкалолася група Ігнатоўскага, стварыўшы Беларускую камуністычную арганізацыю (БКА). Яна ўключылася ў барацьбу супраць польскай інтэрвенцыі. А ў красавіку 1920 года і эсэры заявілі, што займаюць нейтральную пазіцыю да бальшавікоў і польскіх інтэрвентаў. Летам таго ж года, калі стала ясна, што Чырвоная Армія пачынае вызваляць тэрыторыю Беларусі, яны заявілі, што ўступаюць ва ўзброеную барацьбу супраць польскіх інтэрвентаў. Бальшавікі падтрымалі ініцыятыву беларускіх эсэраў. Кантакт з імі працягваўся да снежня 1920 года, да ўзнікнення праблемы Рыжскага міру, калі зноў усе беларускія нацыянальныя партыі, у тым ліку і беларускія эсэры, сталі ў апазіцыю да Савецкай улады. У партархіве ІГП пры ЦК КПБ і ЦДАКР захоўваюцца дакументы, якія характарызуюць іх пазіцыю. Я працытую частку выступленняў лідэра партыі беларускіх эсэраў Я. Мамонькі на закрытым пасяджэнні замежнай групы БПС-Р 7 ліпеня 1921 года ў Коўні: *„У снежні 1920 года адбыўся партыйны з'езд (магчыма на ўвазе з'езд беларускіх эсэраў) у Мінску. На з'ездзе наметіліся тры плыні. Першая на чале з П. Бадуновай, Трафімавым, якія сталі за супрацоўніцтва з камуністамі. Другая, на чале з Некрашэвічам і Чаржынскім, сталі на тым, каб пайсці ў падполле і пачаць актыўную барацьбу з камуністамі. Трэцяя, на чале з Берднікам, — за лаяльныя адносіны з камуністамі".* З'езд выказаўся за тое, каб партыя перайшла ў падполле і разгарнула барацьбу за „незалежнасць БНР".

Кантакты з бальшавікамі былі разарваны. Беларускія эсэры і іх палітычныя саюзнікі ўзялі курс на зрыў мірных перагавораў у Рызе. Акрамя таго, яны пачалі ствараць узброеныя акцыі супраціўлення Савецкай уладзе. У гэтай абстаноўцы органам ЧК прыйшлося арыштаваць 860 чалавек, у тым ліку прадстаўнікоў яўна антысавецкай арганізацыі — „Найвышэйшай рады", старшынёй якой з'яўляўся Я. Лёсік. Гэта акцыя была ажыццёўлена згодна з дэкларацыяй Ваенрэўкома Беларусі, падпісанай Кнорыным, Смілгам і Чарвяковым.

Мы маем пісьмы Чарвякова, напісаныя напярэдадні падпісання Рыжскага мірнага дагавора. Чарвякоў піша членам ЦБ КП(б)Б, што сітуацыя вельмі складаная. У гэты час В. Ластоўскі разгарнуў кампанію ў Рызе. На савецкай тэрыторыі Беларусі пачалі актыўную барацьбу эсэры, іншыя антысавецкія сілы. Контррэвалюцыя падымае „слуцкае паўстанне", шалеюць банды Булак-Булаховіча і г.д. В. Ластоўскі імкнуўся ў любым месцы заслупаваць кавалак беларускай зямлі, каб потым патрабаваць стварэння ў процівагу Беларускай Савецкай Рэспубліцы буржуазнага дзяржаўнага фарміравання. Для гэтага, дарэчы, і ўзнімаецца „слуцкае паўстанне".

„На дзейнасць „з'езда" (у перыяд паўстання ў Слуцку праходзіў з'езд прадстаўнікоў розных палітычных партый і арганізацый — М. С.) рабіла ўплыў „Найвышэйшая рада БНР" (якая прадстаўляла ў асноўным партыю беларускіх сацыял-дэмакратаў на чале з А. Луцкевічам) праз свайго камісара П. Жаўрыда. Апошні заявіў, што гэта рада зрабіла адпаведную прапанову польскаму ўраду і што, калі сяляне Случчыны захочуць паўстаць, дапамога ім будзе аказана. Такім чынам, „беларускі ўрад" у Варшаве падштурхоўваў нацыяналістычных дзеячаў у Слуцку на ўзброеную барацьбу супраць Савецкай улады". Так аб гэтым піша А. П. Грыцкевіч. („Вакол Слуцкага паўстання". Мн. 1987, с. 42).

Рэпліка. Мікалай Сцяфанавіч, (Сташкевіч — рэд.), як Вы адносіцеся да вызначэння Чарвякова, што БНР з'яўлялася буржуазным дзяржаўным утварэннем.

М. СТАШКЕВІЧ. Магчыма, тады Чарвякоў вылучаў такую ідэю таму, што ў той час вакол гэтага пытання ішла вострая ідэйная барацьба. Але цяпер ясна адно: радаўскія дзеячы, абвясціўшы БНР, не змаглі ствараць буржуазную дзяржаўнасць, у іх не было сіл, іх ніхто не падтрымліваў. Гэта была толькі іх ідэя. Вадзім Андрэевіч (Круталевіч — рэд.) піша, што былі дзве альтэрнатывы ў стварэнні БНР. Адны арганізацыі, якія дзейнічалі пад кіраўніцтвам беларускіх эсэраў, будавалі свае планы ў разліку на тое, што ход сусветнае падзей, сапернііцтва бакоў Антанты прымусіць Англію, Францыю і ЗША стварыць беларускую дзяржаву „заходняга ўзору", як звяно ў „санітарным кардоне", які будзе адгароджваць буржуазную Еўропу ад Савецкай Расіі. Другія (групы А. Луцкевіча, Я. Лёсіка, Р. Скірмунта, У. Гадлеўскага і іншыя), звязаныя перш за ўсё з польскімі памешчыкамі, каталіцкім духавенствам, спадзяваліся на супрацоўніцтва з буржуазна-памешчыцкай Польшчай і меркавалі, што яна, з прычыны ўнутранай слабасці і націску з боку сваіх заходніх апекуноў, будзе вымушана пайсці на ўступкі і стварыць блізкую свайму класаваму духу беларускую дзяржаўнасць. Групоўкі палонафільскай арыентацыі лічылі, што трэба любым спосабам утрымаць дзяржаўнасць у рамках буржуазна-памешчыцкай Польшчы. Гэта ідэя была абвешчана, але не атрымала рэалізацыі.

(Працяг будзе)

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

II. ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ.

6. Сярэднебеларускія гаворкі.[1])

Паміж паўднёвай мяжой паўночна-ўсходняга дыялекту (Свір—Бягомль—Магілёў-Сураж Бранскай вобласці) і паўночнай мяжой паўднёва-заходняга дыялекту (Ліда Гродзенскай вобласці — Мінск—Бабруйск—Рэчыца—Лоеў Гомельскай вобласці) цягнецца паласа, па якой праходзяць асноўныя ізаглосы, адрозніваючыя гаворкі паўночна-ўсходняга і паўднёва-заходняга дыялекту беларускай мовы. Гаворкі гэтай паласы характарызуюцца камбінацыяй моўных рыс, адны з якіх уласцівы паўночна-ўсходняму дыялектнаму масіву, а другія — паўднёва-заходняму.

Многім сярэднебеларускім гаворкам, так як і гаворкам паўночна-ўсходняга дыялекту, характэрныя наступныя моўныя рысы:

1. поўнае аканне (*дрэва, жыта, сала, сена*),

2. галосны *е* на месцы ъ (ять) пад націскам перад цвёрдым зычным (*белы, лес, хлеб*),

3. галосны о, *е* ў закрытых складах пад націскам (*дом, конь; печ, сем*),

4. Падоўжаныя зычныя (*збожжа, цасенне, смецце, сучча*),

5. аднаскладовы канчатак творнага склону, адзіночнага ліку назоўнікаў жаночага роду на *-а* (*зямлёй, мяжой, сцяной*), а таксама прыметнікаў і займеннікаў жаночага роду адзіночнага ліку (*маладой, новай; ей, маей, сваей, тваей*).

6. форма назоўнага склону множнага ліку на -ы (-і) для розных груп назоўнкаў(*азёры, вокны, сёлы; гарады, нажы; кавалі*),

7. форма прыметнікаў меснага склону адзіночнага ліку мужчынскага і ніякага роду з канчаткам *-ым* (*аб белым, аб маладым, аб свежым*),

8. нясцягнутыя канчаткі прыметнікаў жаночага і ніякага роду (*новая хата, новае вядро*),

9. аднаскладовыя канчаткі прыналежных займеннікаў (*наша хата, наша акно*),

10. неадрозніванне па спражэнню ненаціскных асабовых канчаткаў у 3-й асобе адзіночнага і множнага ліку (*кажа—кажыць, ходзя—ходз'ць; кажаць—кажуць, ходзяць—ходзюць*),

11. форма 2-й асобы множнага ліку загаднага ладу на *-іце* (*-ыце*) (*барыце, глядзіце, ідзіце*),

12. суфіксальнае э пасля шыпячых у формах інфінітыва і прошлага часу дзеясловаў (*дрыжэць — дрыжэла, пішчэць — пішчэла*),

13. канструкцыі з вінавальным склонам тыпу: *апрануў кажух, знайшоў грыб*,

14. супадзенне формы вінавальнага склону з формай роднага склону адушаўлёных назоўнікаў мужчынскага роду множнага ліку (*пагнаў валоў*),

15. пашырэнне слова *бульба*.

Апрача гэтага, на тэрыторыі сярэднебеларускіх гаворак пашыраны наступныя моўныя рысы, уласцівыя паўднёва-заходняму дыялекту:

1. форма давальнага склону множнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з націскным канчаткам *-ом* (*дамом, гарадом, лясом*),

2. форма меснага склону множнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з націскным канчаткам *-ох* (*у дамох, у гарадох, у лясох*),

3. форма 3-й асобы дзеясловаў I спражэння без канцавога *-ць* (*бярэ. кажа, меле, нясе*),

4. форма вінавальнага склону множнага ліку на *-і* (*-ы*) адушаўлёных назоўнікаў жаночага роду (*падаіла каровы, пасе авечкі*),

5. канструкцыі з дзеясловам *вучыцца* і вінавальным склонам назоўніка з прыназоўнікам *за* (*вучыцца за доктара, за настаўніка*).

Суіснаванне моўных рыс паўночна-ўсходняга і паўднёва-заходняга дыялектных масіваў у межах сярэднебеларускіх гаворак тлумачыцца тым, што сярэднебеларускія гаворкі ўзніклі пазней, чым названыя два палярныя дыялекты. Яны ўзніклі на мяжы гэтых двух розных дыялектаў у выніку ўзаемадзеяння паміж імі, а ў мінулым адносіліся да аднаго ці да другога дыялекту.

Сярэднебеларускія гаворкі ўзніклі ўжо адносна даўно і за перыяд іх існавання развіліся ў іх таксама такія моўныя рысы, якія адсутнічаюць у паўночна-ўсходнім і паўднёва-заходнім дыялектах, напр.:

1. форма творнага склону множнага ліку назоўнікаў, прыметнікаў і займеннікаў на *-мы* (*дамамы; старымы; маімы*),

2. форма на *-а* ў 3-ай асобе адзіночнага ліку дзеясловаў II спражэння з ненаціскным канчаткам (*ён возя, ставя, ходзя*),

3. форма з ненаціскным канчаткам *-аць* у 3-й асобе множнага ліку дзеясловаў I спражэння (*яны кажаць, сыпяць*),

4. форма адзіночнага ліку жаночага роду прошлага часу з націскам на аснове дзеясловаў I спражэння, з націскам на асабовым канчатку (*везла, несла, пекла*).

Гэтая невялікая колькасць марфалагічных рыс, характэрных толькі сярэднебеларускім гаворкам, не дазваляе залічыць сярэднебеларускіх гаворак да асобнага дыялекту, адрозніваючагася ад паўночна-ўсходняга і паўднёва-заходняга дыялектных масіваў. Сярэднебеларускія гаворкі выдзяляюцца як група пераходных гаворак паміж гэтымі двума палярнымі дыялектамі.

---

[1]) глядзі: Лінгвістычная геаграфія і групоўка беларускіх гаворак пад рэд Р. І. Аванесава, Мінск 1968, с. 194-197, 259-270.

ВЕР-НЕ-ВЕР

Дарагі Астроне, мне прыснілася, што я бачу сваю сяброўку як кітайку. Мы хацелі ёй дапамагчы, бо яе ногі былі звязаны шнуркам, і тады ўзялі і знялі ёй туфлі. Калі вызвалілі ногі, то высветлілася, што яны былі здаровыя і яна ішла нават хутчэй і большымі крокамі, чым мы.

А маёй сяброўцы прыснілася, што жыла яна разам з сястрой у адной хаце і да іх мелі прыйсці госці. Былі ўжо падрыхтаваны кветкі і пірагі. Яны стаялі на стале. Але сястра сяброўкі забрала ўсе пірагі і кветкі ў свой пакой. Маці сяброўкі дапамагала апрануцца ёй у прыгожую сукенку. Тады да сяброўкі прыйшоў брат. Хацеў гаварыць аб пірагах, але баяўся сястры, якая іх забрала. Пасля сяброўка бачыла сябе, як ішла над раніцай адна цяжкою дарогаю ў гарах. Лазіла на каленях па скалах, а хто яе трымаў, то гэтага яна не ведала, бо не бачыла твару гэтага чалавека.

Астроне, разгадай нашы сны, бо яны нас вельмі непакояць.

Андрэй

Андрэй! Твой сон някепскі. Сведчыць ён, бадай, аб тым, што дапаможаш сяброўцы ў нейкім падарожжы. Проста зробіш ёй прыемнасць, і дзякуючы табе яе падарожжа будзе надта добрае.

Што датычыць сну тваёй сяброўкі, дык ён сведчыць аб тым, што будзе яна мець нейкія фінансавыя клопаты. А гэтыя клопаты будзе яна мець, бадай, у сувязі з сястрой. Аб вялікіх цяжкасцях сведчыць і тое, што лазіла яна ў гарах па скалах, але найгорш з тымі пірагамі, бо пірагі заўсёды сведчаць пра беднасць чалавека. Нейкі чалавек ёй дапаможа.

Астрон

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Сэрцайка, прабач мне, старой бабе, што пішу табе. Але вось распачаўся школьны год. І, як мне здаецца, справа, якую хачу тут парушыць, вельмі актуальная.

Мой унук ходзіць у спартыўны клуб, праўда, яму яшчэ ўсяго 12 гадоў, але спорт ён вельмі любіць, і мы былі за тым, каб ён прысвячаў яму шмат часу. Аднойчы, вяртаючыся з заняткаў, ён перажыў страшны шок. Пры выхадзе з клуба падыйшоў да яго нейкі мужчына гадоў 35 і запытаў, ці ён не ведае, дзе тут можна паглядзець відэо. Мой унук сумеўся і адказаў, што такога чагосьці ён не ведае. Тады той спытаўся, ці ён мае відэо ў сваёй хаце. Мой унук адказаў, што не, не мае. І тады гэты чалавек пахваліўся, што ў яго ёсць і відэо і вельмі добрыя фільмы. І, калі мой унук хоча, то ён можа запрасіць яго да сябе дахаты і паказаць надта прыгожыя фільмы. Хлопец толькі вымавіў: „Не хачу, не трэба" і як мага хутчэй уцёк. Нешта яго цікнула. Яму ж бацька заўсёды тлумачыў, каб асцерагаўся розных педэрастаў, бо могуць звесці чалавека на кепскую дарогу.

А дачка нашай суседкі таксама перажыла нешта падобнае. Дзяўчынцы было ўсяго пяць гадоў, калі на пляцы гульняў падыйшоў да яе нейкі чалавек і сказаў, што дасць ёй сто злотых, калі толькі яна пагладзіць па пэўным месцы. Дзяўчынка, якая ў хаце роскашы не знае, сто злотых тыя ўзяла, дзе трэба — пагладзіла і, радасная, вярнулася дахаты ды расказала ўсё сваёй маме. Мама прыйшла ў жах і тады толькі стала раз'ясняць дзяўчынцы, якія небяспечныя могуць быць людзі і як трэба асцерагацца такіх мужчын.

Мне здаецца, што ў сённяшнюю эпоху нельга зачыняць вачэй на гэткія праявы і трэба дзецям тлумачыць, што ў адносінах мужчын і жанчын можа быць добрае, але можа быць і такое, ад чаго трэба ўцякаць. Немалаважную ролю можа тут якраз адыграць школа. Таму, менавіта, Сэрцайка, прашу цябе, каб ты надрукавала мой ліст і папярэдзіла ўсіх дзетак, што не ўсе людзі шануюць іх дзяцінства і нявіннасць іх дзіцячай душы.

Кацярына

Кацярына! Абсалютна згаджаюся з табой. Тым больш, што ў святле апошніх выпадкаў, вось хоць бы такіх, як макабрычны выпадак у Пятркове-Трыбунальскім, калі хворы сексуальна чалавек, пэўна, згвалціўшы, зарэзаў, а пасля спаліў трох хлапчукоў ва ўзросце 10—12 год, якія бестурботна адпачывалі на канікулах і нават не падумалі, што чалавек чалавеку можа быць ваўком. Яны пайшлі ў хату хворага чалавека ў добрай веры, не падазраваючы страшэннага падману. Ды, зрэшты, цяжка ім дзівіцца, гэты ж чалавек быў... настаўнікам. Думаю, што аб такіх справах павінна гаварыць, вядома, школа, але перш за ўсё бацькі. Справу гэтую трэба выважваць, бо наогул дзіця павінна верыць свету і людзям, павінна ведаць, што яно ўсё ж каханае, тады яно будзе мацнейшым, больш смелым і адважным у жыцці. Але трэба падкрэсліваць у гэтых размовах, што ёсць і злыя людзі. І трэба ўмець адрозніваць іх сярод іншых людзей.

Сэрцайка

З ЛІТОЎСКАЙ КУХНІ

САЛОДКІ СУП

На 1 літр малака трэба ўзяць 4 сталовыя лыжкі цукровай пудры, ванільны цукар, 3 яйкі, 20 дэкаў налушчаных лясных арэхаў.

Малако закіпяціць, распусціць у ім ванільны цукар. Аддзяліць бялкі ад жаўткоў, з бялкоў збіць цвёрдую пену, у канцы дадаць дзве лыжкі цукровай пудры. Пену палажыць у друшляк і, паварочваючы ім, абварыць яе з усіх бакоў у кіпячым малацэ. Абвараную пену палажыць на асобную талерку.

Жаўткі расцерці з наступнымі дзвюма лыжкамі цукровай пудры і, памешваючы, уліць у гарачае малако. Не гатаваць!

З абваранай пены з бялкоў пры дапамозе лыжачкі рабіць малыя шарыкі, класці іх на талерку і заліваць малаком з жаўткамі. Суп пасыпаць дробнапасечанымі арэхамі. Да гэтага супу можна падаваць кекс або пірог на дражджах. Гэта страва вельмі падыходзіць на падвячорак для дзяцей.

ЯБЛЫКІ Ў ВАНІЛЬНЫМ КРЭМЕ

На 10 кіслых яблыкаў трэба ўзяць паўлітра малака, 4 жаўткі, 4 лыжкі цукру, паўлыжкі мукі, паўкілаграма сушаных сліў, шклянку налушчаных лясных арэхаў, пачачку ванільнага цукру.

Памытыя яблыкі абабраць, далікатна выняць насенныя гнёзды. Кожны яблык загарнуць асобна ў вільготную пергаментную паперу, пасля чаго палажыць на бляшку і пячы ў не надта гарачай духоўцы. Малако закіпяціць. Жаўткі сцерці з цукрам і мукою, заліць гарачым малаком. Тады ўсыпаць ванільны цукар, і, памешваючы, закіпяціць. Атрыманым такім чынам крэмам заліць печаныя яблыкі.

Да яблыкаў з крэмам падаваць для аздобы і для смаку вымачаныя сушаныя слівы без костачак. Усё пасыпаць зверху дробна пасечанымі арэхамі.

ЖМУДСКІ СЫРНІК

На 1 кг тварагу трэба ўзяць 20 дэкаў масла, 30 дэкаў цукровай пудры, 20 сушаных сліў, 10 дэкаў разынак, 10 дэкаў сушаных яблыкаў, 2 дэкі кмену.

Тварог прапусціць праз мясарубку і расцерці на аднালітую масу з маслам і цукровай пудрай. Арэхі пасячы. Слівы вымачыць, асушыць, выняць з іх костачкі. Разынкі памыць, асушыць. Яблыкі памыць, абабраць і парэзаць на дробныя кавалачкі.

Усё гэта палажыць у тваражную масу і дакладна перамяшаць. Падрыхтаваць формачку, заслаць яе пергаментнай паперай, змазанай маслам. На яе палажыць падрыхтаваную масу прыціснуць дошчачкай і адставіць на некалькі гадзін. Выняўшы з формы, сырнік упрыгожыць кменам і сушанымі фруктамі.

Гаспадыня

Зорка
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Ніл Гілевіч

ПАСЛЯ КАНІКУЛ

Ізноў гамонка поўніць класы,
Як вулей, школа ўся гудзе.
Пра лета слаўнае расказы
Дзятва, сабраўшыся, вядзе:

Хто — пра паходы ў захапленні,
Пра сотні ўцех і розных спраў,
А хто — пра песні і легенды,
Што ў родным краі назбіраў.

Хто бераг рэчкі ўспамінае,
Хто — мора ласкавую шыр,
А хто гербарый вымае —
Дарунак школе ад душы.

Ва ўсіх і радасць, і заслуга:
Цудоўна лета правялі.
Найлепш жа той,
Хто з поля, з луга
Прынёс у жменях... мазалі.

ЧАКАЕ НАС ШКОЛА

Пусцеюць палі. Знікае з краявідаў залатое збожжа, на лугах пахне атавай, а ночы, ды і дні, робяцца ўсё халаднейшыя. Усё гэта сведчыць аб канцы цудоўнага, каляровага лета і аб надыходзе, хоць залатой у нас і прыгожай, і багатай, а ўсё ж восені. А разам з ёй кліча нас званок у школу, да кніжак, да ведаў, да вучобы.

Пачынаем чарговы школьны год. Новыя падручнікі пахнуць яшчэ свежай друкарскай фарбай. Колькі ў іх усяго новага, колькі цікавых старонак!

Прыемна ў адсвежанай школе сустрэцца са святочна ў першы дзень апранутымі, пасталеўшымі, падросшымі сябрамі. Многіх не бачылі ўсё лета. Колькі цікавых расказаў, новых знаёмстваў!

А перад намі — вучоба! Сустракаемся са старымі і новымі настаўнікамі, больш дарослыя і больш сур'ёзныя, усе з добрым намерам як найлепш скончыць чарговы клас, каб мець шырокі выбар у далейшым жыцці, каб магчы пазнаць самога сябе — свае зацікаўленні, свае здольнасці, знайсці самога сябе ў будучыні.

Новых пяцёрак жадае ўсім чытачам „Зорка“!

Сцэна з п'есы Валянціна Зуба „Не на тым коніку“ ў выкананні школьнага тэатральнага калектыву з Махнатага.

Фота Я. Чэрнякевіч.

Алесь Пальчэўскі

ВАСЬКА-ЗЛОДЗЕЙ

На выхадныя дні Марат запрасіў Аркадзя, свайго сябра, у госці. Абодва яны вучыліся на сталяроў.

— Рэчка блізка, лес побач. Аўтобус аж у Мрочкі ходзіць. А язды тае гадзіна якая, — падахвочваў Марат.

Аркадзь жыў у горадзе. Пабыць дзень, другі на беразе рэчкі або ў цяністым лесе, — каго не прывабіць такое? І Аркадзь згадзіўся.

У пятніцу надвячоркам Маратавы бацькі гасцінна сустракалі хлопцаў.

Вячэраючы, сябры дамовіліся заўтра раненька схадзіць на рыбу. Раніцай Марат уставаць паленаваўся, і Аркадзь пайшоў адзін.

— Толькі не бўся доўга. Снеданне ў нас рана. Сам бачыш, сенакосная пара стаіць, — напомніла Маратава маці госцю.

Але як ні стараўся Аркадзь, усё ж спазніўся на снеданне. Ні бацькоў, ні Косцю — малодшага Маратавага брата — ён ужо не застаў.

— Ты што, на рэчку паспеў схадзіць? — здзівіўся Марат, соладка пацягваючыся на ложку.

— Схадзіў і рыбкі свежай прынёс на абед. Верхаводкі, праўда, але пара дзесяткаў будзе, — з гонарам адказаў Аркадзь. — Бралася вельмі добра.

Марат засмяяўся:

— Хваліся!

— Ідзі паглядзі, ляжыць на лавачцы ля ганку.

Але Марат і не думаў уставаць. Тады Аркадзь, каб пераканаць сябра, выйшаў сам узяць свой улоў. На ганку стаяла вуда, а рыбы не было. „Куды яна магла падзецца? — здзіўлена пазіраў вакол Аркадзь. — Няўжо хто для жарту схаваў?“

Паблізу мітусілася чародка курэй з галагуцкім пеўнем. Яны нешта дзяўблі. Аркадзь падышоў бліжэй і ўбачыў падзяўбаную рыбку.

— Ну, адну ты мог узяць, дзве, няхай тры, а дзе ж астатнія? — пытаў ён у пеўня, хоць і ведаў, што адказу не пачуе.

Марат, не дачакаўшыся сябра, выйшаў на ганак.

— Ну, паказвай рыбу. Дзе яна?

— Ды вось сам шукаю. Адну

(Працяг на стар. 10)

Алена Мімрык
Дзіяна Энпіна

ТАМ, ДЗЕ ЦЯЧЭ РАКА КОНГА

Працяг (7).

У ВЁСКУ ДА БАБУЛІ

У дзверы ціхенька пастукалі.

— Камарад доктар Валеры, мая бабуля прыслала вам паклон і невялікі падарунак! — пачуўся голас.

Валерый Васільевіч адчыніў дзверы і зажмурыўся ад яркага сонца, выняў з кішэні цёмныя акуляры і толькі тады змог разгледзець Тамба-Тамба, які стаяў з вялікай эмаліраванай міскай, поўнай гародніны, і трымаў у роце нейкую зялёную галінку.

— Добрай раніцы, Тамба-Тамба! Што гэта ў цябе ў роце? — пацікавіўся Валерый Васільевіч. — І што ты паставіў каля дзвярэй нашага дома?

— Добрай раніцы, камарад Валерый Васільевіч! У роце я трымаю галінку ачышчальнага дрэва. Калі трэш ёю зубы, яны становяцца белымі і ніколі не баляць. А прынёс я вам када — падарунак ад бабулі. Яна сказала паставіць каля вашага дома.

— Прывітанне, Тамба-Тамба! — з-за дзвярэй паказалася Воля. — Чаму табе не спіцца ў нядзелю? Ой, што гэта?! — усклікнула яна, убачыўшы ў місцы вялікі пучок пляскатай, падобнай на асаку травы, тры вялікія клубні, якія нагадвалі бульбу, толькі памерамі былі з невялікую дыню, і тры зялёныя, цяжкія на выгляд плады з вострымі шыпамі.

— Гэта цытранэль, карасоль і бататы, — хуценька адказаў Тамба-Тамба.

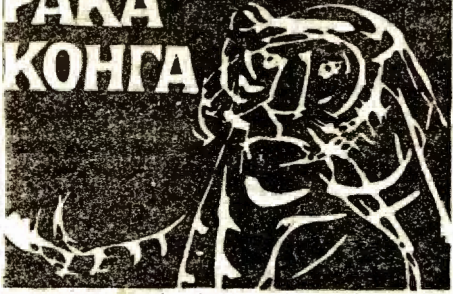
— Цытранэль называецца так ад цытрона — лімона, — прамовіў доктар, беручы ў рукі пучок травы і ўважліва разглядаючы. Сапраўды, пахне лімонам.

— Бабуля казала — гэта трава супакойвае чалавека. Яе трэба заварваць у эмаліраваным кубку і настой піць тры разы на дзень. Камарад доктар, піце траўку, настой яе зробіць вас шчаслівым!

— Ты ўпэўнены ў гэтым? — усміхнуўся доктар.

— Канешне. Чалавек бывае

(Працяг на стар. 10)

(Працяг са стар. 9)

шчаслівы тады, калі душа яго спакойная, калі цела добра адпачне ў час глыбокага сну. Калі чалавек спакойна засынае на сваёй цыноўцы, ён прачынаецца бадзёрым і вясёлым. А вясёлы чалавек заўсёды прыемны ўсім. Хіба не ў гэтым шчасце?

— Бадай, у тваіх развагах ёсць доля афрыканскай мудрасці. Ну, бататы я добра ведаю. Гэта гатунак салодкай бульбы. А вось гэтыя буйныя спічастыя арэхі... Што гэта?

— Хіба ж гэта арэхі? Яны больш падобныя на какосы, — прамовіла Воля, узяўшы ў рукі карасоль і ледзь не ўпусціўшы яе долу.

— Бабуля сказала, што сябрам на афрыканскай зямлі трэба есці плады афрыканскай зямлі. Карасоль наталяе смагу. Трэба абабраць яе зялёную цвёрдую скурку і есці белую сакавітую мякаць. Хоць яна крышку кіславатая на смак, але да яе хутка можна прывыкнуць.

— Дзякую, дарагі Тамба-Тамба! А калі ты бачыў сваю бабулю?

— На світанні. Яна з маімі сёстрамі прыехала на рынак прадаваць арахіс. Бабуля сабрала добры ўраджай, — з гонарам сказаў Тамба-Тамба.

— Значыць, твая бабуля зусім здаровая. А я магу ўбачыць яе? Пасля таго, як яна выпісалася з бальніцы, мінула шмат часу.

— Не, камарад доктар Валеры, яна паехала назад у вёску, сказала, што ёй трэба спяшацца: шмат арахісу засталося на полі. І ёй трэба да надыходу дажджоў зноў апрацаваць зямлю і пасеяць арахіс для новага ўраджаю. Яна спадзяецца сабраць сёлета яшчэ адзін ураджай. Мая мама і сёстры засталіся на рынку. Будуць смажыць арахіс і прадаваць.

— А хто ж будзе працаваць на зямлі?

— Як хто? Бабуля.

— Адна?

— Ага-а, — няўпэўнена прамовіў Тамба-Тамба.

Воля зірнула на тату, і яны адразу падумалі пра адно і тое ж.

— Тата, някепска было б і нам, піянерам, паехаць дапамагчы ёй. Як ты думаеш?

— Гэта можна. Толькі як дабрацца туды?

— Сядзем у аўтобус і паедзем...

— Ведаеш, Воля, — умяшаўся ў размову Тамба-Тамба, — я магу дамовіцца з шафёрам. Калі ён даведаецца, што амаль увесь клас едзе з заданнем піянерскай арганізацыі, дык зробіць спецыяльны прыпынак у нашай вёсцы.

— Тады збірай дзяцей!

Працяг будзе.

(Працяг са стар. 9)

знайшоў, а дзе мяшочак, поліэтыленавы такі, з астатнімі, — розуму не дабяру.

— А ці быў той мяшочак? — засмяяўся Марат.

Аркадзь пакрыўдзіўся: прапажа такая, а тут яшчэ сябар кепікі строіць. І раптам ён убачыў яшчэ адну верхаводку, пад весніцамі.

— А во і другая знайшлася, — зарадаваўся хлопец.

— Быў мяшочак, быў. Бачыш, след на пяску. Колькі рыбы ў ім было — невядома, а мяшочак быў, веру, — згадзіўся Марат. — Гэта работа суседа Ваські. Ён майстар на такія штукі. Дзе што не так ляжыць — не праміне.

— Па руках трэба біць за такое! — раззлаваўся Аркадзь. — Сам няхай пойдзе наловіць.

Марат аж прысеў ад рогату.

— Па якіх руках біць? Гэта ж суседскі кот Васька... Нюх у яго на рыбу тонкі. Летась я пакарміў, а ты — сёлета.

І да таго ж разабрала злосць Аркадзя на самога сябе; трэба ж было пакінуць рыбу на ганку!

— Не збяднеем ад такой прапажы, — пачаў развясельваць сябра Марат. — Паабедаць ёсць што і без рыбы...

Пасля снедання Марат паехаў з бацькамі па сена на луг, а Аркадзь выйшаў на двор, сеў на лавачку і ўнырнуўся ў кнігу. Раптам яго чытанне парушылі трывожныя галасы ластавак. На тэлефонным дроце іх сядзела з дзесятак, неспакойных, шчабятлівых.

— Што ў іх за сход? — здзівіўся Аркадзь і загарнуў кнігу. Яшчэ ў першы дзень, як прыехалі, ён убачыў ластаўчына гняздо на шчытку, пад самым вільчыкам гаспадаровай хаты.

Калі хлопец выйшаў за весніцы, ластаўкі больш ажывіліся. Адна з іх, відаць, найсмялейшая, з крыкам пырхнула на другі бок страхі і тут жа вярнулася назад.

Аркадзя зацікавіла, што там. На даху, каля самага вільчыка ляжаў чорны кот з белай плямай на шыі, быццам матылёк, прышпілены да сарочкі франта. Хлопец крыкнуў: „Ату-у!" Кот злоснымі вачыма глянуў уніз і асцярожна папоўз да апушын.

Птушкі здагадаліся, што чалавек памагае ім у бядзе і каб нагнаць страх на ката, усёй чарадой з гоманам закружыліся над страхой.

Паляўнічы азарт ахапіў ката. Ён нікога і нічога не баяўся, поўз і поўз да сваёй мэты.

— Што ты там выглядаеш? — пачуў Аркадзь за сваёю спіной голас Марата.

— Назіраю, як ластаўкі ваююць з катом.

— От каб на яго здыхата. Гэта Васька-злодзей хоча залезці ў гняздо. Толькі тут яму не паласавацца: зашчытак глыбокі. У сябе ён залез, — паказаў Марат на суседнюю хату.

— А што гэта — іх кот?

— Ага. Той, што ўчора тваю рыбу ўкраў... Пачакай, мы яго зараз прагонім.

Марат прынёс доўгае вудзільна і падаў Аркадзю.

— Ты вышэйшы за мяне, дай яму, каб не лазіў па гнёздах.

Але выцяць ката не ўдалося. Васька сцяміў: ад паднятага над страхой вудзільна не паздаровіцца. І кінуўся наўцёкі.

Ластаўкі шуганулі наўздагон за ворагам. Кот дабег да капяжа, скокнуў на зямлю і схаваўся ў кустах парэчак.

А ластаўкі разляцеліся па сваіх гнёздах.

ПАЗНАЁМІМСЯ

— * —

„Добры дзень, „Зорка"! Піша Вам Вера. Я вельмі хачу перапісвацца з дзяўчынкай з Польшчы. Чаму з дзяўчынкай? А таму, што, калі перапісвацца з хлопчыкам, дык у яго свае справы: гэта значыць, цікавіцца футболам, хакеем. А ў дзяўчынак размова пойдзе аб пісьменніках, паэтах, аб кнігах.

Я вучуся ў 5 класе. Чакаю пісем. Мой адрас: БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, вул. Набярэжная, 46. Апока Веры.

— * —

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, п. Краснае, вул. Камсамольская, 7, кв. 5. Мацюшонак Святлане. 8 клас. Любіць музыку, літаратуру.

— * —

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, вул. Карбышэва, 6, кв. 15. Ошавай Тані. 12 год.

— * —

БССР, 213217, Магілёўская вобл., Чаускі раён, п/а Каменка, с. Чарняўцы. Агеенка Наташы. 13 год.

— * —

СССР, 163019, г. Архангельск-19, ул. Декабристов, 6а, кв. 2. Митеничевой Оле. 11 год.

— * —

СССР, 163019, г. Архангельск-19, ул. Приморская, 12а, кв. 2. Самсонов Миша. 10 год.

— * —

СССР, 163019, г. Архангельск-19, Расчалка линия 1, дом 11, кв. 2. Исаевой Оле. 11 год.

— * —

СССР, 163019, г. Архангельск-19, ул. Приморская, 17, кв. 7. Уразовой Олесе. 10 год.

Віктар Швед

БАЮСЯ СВАІХ Я АДКАЗАЎ

Напалохаўся вучань ля дошкі
І дрыжыць, як на ветры асіна.
А настаўнік на гэта: —
Мо трошкі
Ты пытанняў баішся, мой сыну?

А на гэта настаўніку Ваня
Бессаромна сцвярджае адразу:
— Не баюся я вашых пытанняў,
Ды баюся сваіх я адказаў.

ЛЯНОТА І РАБОТА

— Скажы нам, лянота,
Што з тваёй работай?
— Работа не заяц —
Я адпачываю.
— А па чым, скажы нам,
Гэты адпачынак?
— Забалелі бокі
Мне па сне глыбокім.

АБІВАЕШ НАМ ПАРОГІ

— Горкая бяда і годзе,
Паглядзіце толькі, дзеткі,
Нашыя парогі штодзень
Абівае нам суседка.

Ля парога Янка раіць:
— Падымай, суседка, ногі,
Мама заўжды наракае —
Абіваеш нам парогі.

ВЯСЁЛЫ КУТОЧАК

— * —

На ўроку малявання адзін хлопчык размаляваў зайца чырвоным алоўкам.

— Чаму ў цябе заяц чырвоны? — здзівіўся настаўнік.

— Бо ён морквы аб'еўся.

— * —

— Чым угнойваюць зямлю?

— Лапатай.

— * —

— Ці ведаеш, што такое хакей на траве?

— Што такое хакей — ведаю, а трава — гэта, мабыць, лёд такі мяккі...

— * —

— Сынок, мы пойдзем на экскурсію пешшу ці паедзем аўтобусам?

— Вядома, пешшу. Толькі ты вазьмі мяне на плечы.

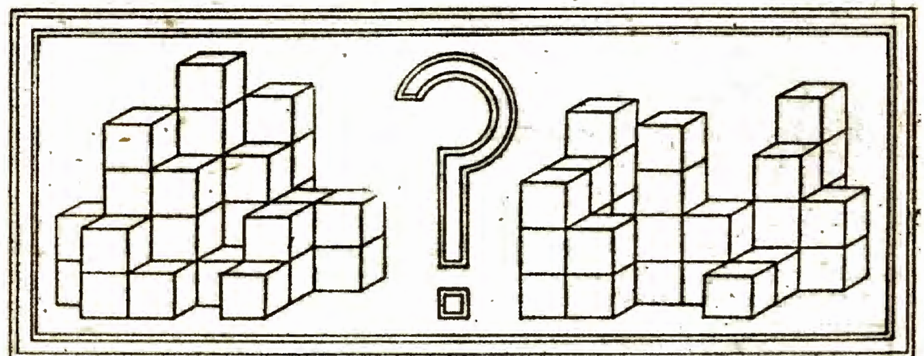
— * —

На ўроку заалогіі настаўнік пытаецца:

— Чаму птушкі на зіму адлятаюць у цёплыя краіны?

— Бо калі б яны ішлі пешшу, дык гэта заняло б у іх вельмі многа часу.

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Прыглядзьцеся ўважліва і палічыце, у якой кучцы больш кубікаў?

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка"

Piątek 2 IX — 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 DT — Reforma gospodarcza. 10.25 „Siostry" — film rum. 12.15 Domator. 13.30 TTR — s. III Matematyka. 14.00 TTR — s. III J. polski. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 Nurt. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów: Karnawał w Sofii. 16.50 Dla dzieci: Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Za kierownicą. 17.50 Trzech panów przy kominku nie licząc psa — pr. rozrywkowy. 18.50 Dobranoc. 19.00 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.00 Teatr Rozmaitości: T. Rittner — „Odwiedziny o zmroku". 20.40 Żniwa '88. 20.50 Czas — magazyn publ. 21.20 Pięć kropel na szklankę wina — B. Umińska wg K. Bułyczowa. 22.05 Ameryka w cieniu pieniądza (2). 22.40 DT — Komentarze. 23.35 Piosenka na dobranoc.

Sobota 3 IX — 7.10 TTR — s. III Produkcja roślinna. 7.40 TTR — s. III Produkcja zwierzęca. 8.10 Tydzień na działce. 8.40 Piłkarska kadra czeka. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Drops. 9.45 Kino Dropsa: „Bajki, baśnie, bajeczki". 10.30 DT — Wiadomości. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.40 Sobota wśród zwierząt — wystawa na Służewcu (1). 12.05 Azymut — wojsk. pr. publ. 12.35 Bariery. 13.05 Sobota wśród zwierząt — wystawa na Służewcu (2). 13.25 Wędrówki dalekie i bliskie. 14.05 Sobota wśród zwierząt — wyst. na Służewcu (3). 14.25 Z Polski rodem — magazyn polonijny. 14.55 Pr. sobotni. 15.00 Tel. Teatr Prozy: J. Andrzejewski — „Popiół i diament". 17.05 Los. D. Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Pod jednym dachem" (10) — „Kaprin — stanica wędkarska." — serial czechosł. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt — Poczta ZOO. 19.30 Dziennik. 20.00 „Jak uciec od podatków" — film franc. 21.30 Tel. Przegląd Sportowy. 22.00 Tydzień w polityce. 22.10 Spyder Simpson — recital irlandzkiego piosenkarza. 22.45 DT — Komentarze. 22.25 Anegdoty teatralne Igora Śmiałowskiego — „Za kulisami" (8). 23.00 „Inspektor Bellamy".

Niedziela 4 IX — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Dla młodych widzów. 9.55 Kino Teleranka: „Dziecięcy patrol"" (1) — film radz. 10.30 DT — Wiadomości. 10.35 „W królestwie owadów" (6). 11.05 Zajechał wóz do... (1) 11.25 7 anten. 11.50 Kraj za miastem. 12.15 Zajechał wóz do... (2). 12.40 Teatr dla dzieci: Z. Krukowski — „Koza na dachu albo podwórko dziwów". 13.45 Zajechał wóz do... (3). 14.05 Tel. Koncert Życzeń. 14.50 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 15.20 „W kamiennym kręgu" (18 i 19) serial braz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Obrona Warszawy, rzecz o Stefanie Starzyńskim. 18.15 Marek Sierocki zaprasza. 18.30 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 „Komediantka". 20.55 Sportowa niedziela. 21.25 Burt Bacharach zaprasza do parku. 22.15 7 dni na świecie. 22.30 DT — Wiadomości. 22.40 „W kamiennym kręgu".

Poniedziałek 5 IX — 13.30 TTR — s. I Nasze spotkania. 14.00 TTR — s. I Historia. 15.30 Nurt. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Przygody prywatnego detektywa" (2). 18.40 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 Echa stadionów. 19.30 Dziennik. 20.00 Teatr TV Ireneusz Iredyński — „Dacza". 21.35 Żniwa '88. 21.50 Śladami pieriestrojki. 22.25 „Syn gubernatora" — tel. film dok. 23.05 DT — Komentarze.

Wtorek 6 IX — 8.05 Historia kl. V — W Egipcie faraonów. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 DT — Reforma gospodarcza. 10.25 „Złote obrączki" (6). 11.25 Domator. 12.00 Historia kl. IV lic. 13.30 TTR — s. III Matematyka. 14.00 TTR — s. III Historia. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów: „Pędziwiatry". 16.50 Dla dzieci: Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 Człowiek dla człowieka. 17.40 Wspólna Polska — wspólne sprawy. 18.10 Tel. Inf. Wydawniczy. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.00 „Złote obrączki" (6). 21.00 Konferencja Prasowa Rzecznika Rządu. 21.25 Tel. film dok. 22.10 Spory. 22.40 DT — Komentarze. 23.05 Piosenka na dobranoc.

Środa 7 IX — 8.05 Historia kl. VIII. 9.00 Muzyka kl. II. 9.30 Domator. 9.35 Domowe Przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 Domator. 10.20 „Wicher stepowy" (2). 11.25 Domator. 12.00 J. polski kl. VI. 12.50 Hist. kl. III lic. 13.30 TTR — s. I Matematyka. 14.00 TTR — s. I J. polski. 15.35 Nurt. 16.05 Pr. dnia. 16.10 DT — Wiadomości. 16.15 Losowanie Ex. i Super Lotka. 16.25 Dla dzieci: Tik-Tak. 16.50 Kino Tik-Taka. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Sport. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Sport. 21.00 Żniwa '88. 22.05 Klub Międzynarodowy. 22.40 DT — Komentarze.

Czwartek 8 IX 8.05 Historia kl. I lic. 9.00 Przysposobienie obronne kl. VIII i I lic. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 Domator dla dzieci. 10.20 „Bergerac" (1) — serial krym. ang. 11.15 Domator. 12.00 J. polski kl. VII. 13.30 TTR — s. III Mechanizacja rolnictwa. 14.00 TTR — s. III Produkcja roślinna. 15.00 Powtórka przed maturą. 16.15 Pr. dnia. 16.25 DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów — Kwant. 16.50 „Wielkie eksperymenty" (2). 17.15 Teleexpress. 17.30 Patrol. 17.55 Telespotkania. 18.20 Sonda: „Diesel". 18.50 Dobranoc. 19.00 Teraz — tyg. gospodarczy. 20.00 „Bergerac" (1) „Ostatni wywiad" — serial krym. ang. 21.00 Pegaz. 21.40 Twarzą w twarz. 22.10 Kontakty. 22.40 DT — Komentarze.

Bielsk Podlaski Zabij mnie, glino — pol. 5—9. Gabriela — braz. 10—11.

Czeremcha Cień paproci — czes. 7. Święto przebiśniegu — czes. 10—11.

Hajnówka Superman — USA 5—7. Sceny dziecięce z życia prowincji — pol. 8—9. Piramida strachu — USA 10—11.

Michałowo Kaczor Howard — USA 6—9. Harakiri — jap. 10—11.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	Месяц
	новы	стары			усх.-зах.	усх.-зах.
нядзеля	**4**	**22**	**Ружы, Разаліі**	**Яўлаліі, Агафоніка**	4.52-18.17	21.56-15.35
панядзелак	5	23	Дароты, Ваўжынца	Ірынея, Калініка	4.54-18.14	23.02-16.20
аўторак	6	24	Беаты, Яўгеніуша	Арсенія, Георгія	4.55-18.12	— -16.50
серада	7	25	Мельхіёра, Рэгіны	Варфаламея, Ціта	4.57-18.10	0.16-17.11
чацвер	8	26	*П Д Марыі Сеўнай*	Адрыяна, Наталіі	4.59-18.07	1.32-17.27
пятніца	9	27	Пятра, Сяргея	Пімена, Восіі	5.00-18.05	2.46-17.38
субота	10	28	Лукаша, Мікалая	Майсея, Іова	5.02-18.03	3.59-17.48

(Працяг са стар. 7)

ГРЭХ ЗАБЫЦЬ

Трымаў нас гаспадар у пакойчыку праз сценку з курамі. Курам паліў печку, а нам не дазваляў, ад курэй нас мела аграваць. Аднак калі гаспадар засынаў, мы тайком паліў. Голад і холад да ўсяго давядуць. Цяжка мінаці дні. Гаспадар даказваў, што вайну яны выйграюць, а нашым і так „капут" будзе. Сам гаспадар меў двух сыноў, якія былі на фронце, у Францыі. Былі яны ў гасцях дома не раз. Старэйшага мы шанавалі, быў як чалавек, даваў закурыць. Пагаворыць, панаракае. А малодшы — як звер. Дапякаў на кожным кроку, малодшым афіцэрам быў. Ганарыўся гаспадар сынамі.

Васька з Орлі не верыў ім, што выйграюць вайну: „Гэта няпраўда. Ім будзе капут, а мы дахаты паедзем". Як бы ведаў, шэльма. Быў неспакойным хлопцам. Аднойчы знік. Кажуць, Васька ўцёк, пайшоў дахаты. Даўжэйшы час аб ім не чулі. Аднак хацеў лёс, каб мы яго зноў сустрэлі. А было гэта так. Гаспадара нейкі час не было дома, кудысьці паехаў. Потым прывёз нешта падобнае на чалавека. Усё цела гэтае было ў сіняках. Збіты камяк укінулі да нас. Разбулі мы яго, і я ўголас закрычаў: „Васька, гэта ты?!" Васька толькі застагнаў. Па пальцах ног пазнаў. Забралі яго з роднай хаты. Завезлі ў лагер каля Францыі. Дасталася яму там, ой, дасталася. Там пазнаў яго сын гаспадара, паведаміў бацьку. Так Васька трапіў да нас. Потым даставалася яму на кожным кроку. Увесь гнеў зганяў гаспадар на Ваську.

Прыйшло і да нас свята. 3 сакавіка 1945 года сустрэлі мы Чырвоную Армію. Мяне ўзялі на фронт. Ваяваў на Памор'і. Здабываў Шчэцін. Адзначылі мяне. Канец вайны сустрэў з нашымі саюзнікамі. Было гэта ў Гамбургу. Дадому мяне не пусцілі, пацягнулі ў Савецкі Саюз. Але гэта ўжо іншы раздзел жыцця. З арміі выйшаў я ў 1949 годзе. Дамоў вярнуўся 23 кастрычніка 1952 года. Дома не быў больш дзесяці гадоў. Зайду на прыцаркоўны пляц, пагляджу на магілы сяброў і падумаю: „Аднак жыву". Усё прайшло. Многа перажыў. Моладасць прайшла беспаваротна. Вайна кідала мною, як пажаўцелым лісткам. Ці гэта часам не сон? Не, праўда. Быў я тады такім маладым вясковым хлапчуком. Не забуду аб гэтым. Грэх забыць.

Запісаў
Г. Мароз

Працяг дыскусіі гісторыкаў аб беларускім нацыянальна-вызваленчым руху ● На радзіме Якуба Коласа ● Размова з Данчыкам ● Традыцы беларускага тэатра ў Беластоку ● Сяброўства Фелікса і Вольгі ● Асветніцкая дзейнасць Ніны Нікалаюк ● Чаму чорт набегаўся ў Чэхавізне? ● Сэрцайка і Астрон ● Допісы М. Панфілюка і П. Байко ● „Зорка" ● Старонка гумару ● Песня „Чачотачка".

(Працяг са стар. 5)

СКУПЫ ЦІ П'ЯНІЦА — АДЗІН ЧОРТ!

Думаю я толькі: адзін раз Мацей перастаў быць скупы, на кароткі час, гэта тады, калі жонка памерла і ён надумаў сесці ў раскошах дома для старых, як яму здавалася, і ад тае радасці трохі параздаваў дабра. Быў у Мацея міг радасці і нармальнасці, пасля чаго ізноў замаразіла яго тая скупасць, як мароз марозіць ваду і лёд на ёй робіцца, і непрыдатная чалавеку...

Так больш-менш гаварылі — малодшая баба са старэйшаю і мужчына з імі. І калі яны выйшлі на сваім паўстанку, я пачала раздумваць пра таго скупога Мацея з нейкай нашай вёскі. Жыў ён напэўна цяжка і старасць у яго цяжкая, і невядома, ці не па скупасці дзетак у яго не было, каб хлеба заліпне не паелі. І жонцы яго, пэўна, галгофа была, а не жыццё. Скупасць — гэта не менш страшнае, чымсьці п'янства!

Аўрора

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзяць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас: **Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.**

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski i Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

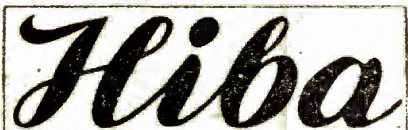
Чарговы спіс ахвяравальнікаў:

2020. Гміны кааператыў „Сялянская самадапамога" ў Нараўцы — 25000 зл.
2021. Пасялковы камітэт № 2 у Гайнаўцы — 50000 зл.

Дзякуем.

Грамадскі камітэт пабудовы Музея выясняе, што ў інфармацыі „Музейны фонд", змешчанай у „Ніве" № 31 ад 31 ліпеня 1988 г. у пазіцыях 1952 і 1953 памылкова пададзена сума уплат. **Іван Палоцкі і Антон Саковіч з Міхалова ўплацілі па 3000 зл. (а не па 1200 зл.).**

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6 Тэлефон 28-89.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзімір Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхась Хмялеўскі, Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. 32-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch".
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 1542/88 r. Nakład 3.300 egz. E-3.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ПЕСЕНЬКА ПРА БУСЛА

Словы А. Вярцінскага
Музыка І. Лучанка

Луг зялёны неабсяжны...
А ў тым лузе ходзіць важны,
Ходзіць, бродзіць, ходзіць,
бродзіць бусел,

Ходзіць бусел цэлы дзень.
Гэты бусел асаблівы.
Толькі з намі ён шчаслівы.
Ён за намі ходзіць, ходзіць,
Ён за намі ходзіць, ходзіць,
Ходзіць нібы цень.

Ён і лётае, і кружыць,
Ён нас любіць, з намі дружыць.
І як толькі прыйдзем, толькі прыйдзем,
Толькі прыйдзем мы на луг,
Ён спявае і кляхоча,
Танцаваць ён з намі хоча...
Ён наш самы, самы добры,
Ён наш самы, самы добры,
Самы добры друг.

Луг зялёны неабсяжны...
А ў тым лузе ходзіць важны,
Ходзіць, бродзіць, ходзіць,
бродзіць бусел,
Ходзіць бусел цэлы дзень.
Гэты бусел асаблівы.
Толькі з намі ён шчаслівы.
Бусел белы, бусел светлы,
Бусел белы, бусел светлы,
Светлы як прамень.

НІЎКА

*

Парожняя бочка звініць, а поўная маўчыць.

*

Абы балота, чэрці будуць.

*

Капай яму другому. Не лянуйся і капай! Капай у поце чала свайго! Памятай: не прападзе твая цяжкая праца — тая яма калісьці і табе самому спатрэбіцца.

ЧАМУ?

Раніцай праз акно лез мужчына. Гэта ўбачыў міліцыянер.

— Што тут робіце, грамадзянін?
— Вяртаюся дамоў!
— А чаму праз акно?
— У дзвярах жонка стаіць.

ПЕРАСЦЯРОГА

Возчык: — Ці пані мае ўстаўленыя зубы?
Дама (абураная): — А вам якая справа да маіх зубоў?
Возчык: — Я не з цікаўнасці. Але на нашых дарогах столькі няроўнасцей, што калі зубы сядзяць слаба, дык лепш іх схаваць у сумачку.

Замест сэрца насіў камень за пазухай.

Барыс Рабенькі

МЯДОВЫ МЕСЯЦ

Усё жыццё я падганяла час: хутчэй, хутчэй, хутчэй! Хутчэй атрымаць атэстат, хутчэй зарабляць грошы, хутчэй трапіць, хутчэй знайсці мужа або хоць бы сябе.

Вось-вось жыццё пачнецца: тэатры, канцэрты, сустрэчы з цікавымі людзьмі ў клубах, загсах.

Але паступіла на фізмат, засела за гістмат і сапрамат. Галавы не падняць! Скончыла, уздыхнула свабодна: без ведаў але з дыпломам. Выйшла на работу — паслалі на бульбу, а там хлопец падвярнуўся. Інтэлігент, калі меркаваць па тым, як ён трымае рыдлёўку. Нічога не ўмее, затое ўсё ведае. Вочы прагныя. Амаль нежанаты. Наогул, адзін шанц з тысячы.

У раманах у герояў мядовы месяц, а ў нас тры дні па сямейных абставінах.

— Вось шчаслівая, — разважаю, — Цяпер разам узбагачацца будзем. (Не падумайце дрэнна). Духоўна. Ён у мяне музейны работнік. Спецыяліст па выкапнёвых рыбах. Нядаўна вугра вэнджанага прынёс...

Раптам сын нарадзіўся. Які там тэатр. Раніцай на работу ледзь прыпаўзеш, за восем гадзін сіл набярэшся і зноў дадому, па бясконцых клопатаў. Што я рабіла б без работы? Даўно б звалілася.

— Нічога, — думаю. — З дзецьмі цяжка спачатку. На пенсіі будзе лягчэй.

Не, духоўнае жыццё не закінула. Перад сачыненнем урывак з хрэстаматыі перагортвала, каб прыгадаць галоўных герояў.

Сын школу скончыў, ажаніўся, а ў мяне толькі жыццё пачынаецца. Цяпер цэлы год адпачынку. Пакуль унук не народзіцца. Хоць у кругасветку пускайся, на Паўночны полюс ці ў Паўднёвы, паглядзець ці ёсць жыццё там, або таксама няма.

Маладыя ў Крым паляцелі, а ў нас пачаўся мядовы месяц. З усімі выцякаючымі адсюль вынікамі. З Крыма вярнуліся ўтраіх. А мы год адпачываць думалі. Наша моладзь абвяргае любыя прагнозы.

Цяпер я бабуля. Але я задаволена жыццём. Ёсць што ўспомніць. У мяне, як ва ўсіх прыстойных людзей, быў мядовы месяц. Мы ўставалі а дзесятай гадзіне, пілі адвар шыпшыны, елі дыету нумар пяць, у ціхае бязветранае надвор'е гулялі па набярэжнай, а прыйшоўшы дадому, мералі ціск.

Гэта быў лепшы месяц у маім жыцці. Натуральны мядовы месяц. З усімі выцякаючымі адсюль вынікамі.

НЕ ПЕРАШКАДЖАЕ

Доктар: — Мой дружа, вас трэба аперыраваць.
— Аперыраваць! Ніколі! Лепш памерці!
— Адно другому не перашкаджае...

*

Што вы можаце расказаць аб вялікіх хіміках XVII стагоддзя?
— Яны ўсе памерлі...

Вось як мы з жонкай добра размеркавалі свой вольны час.
Мал. М. Гурло

КУРЪЁЗЫ

„ЗА ТУЮ СІЛУ..."

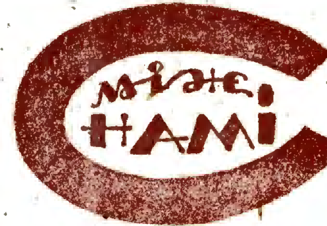
„Чыкілдыкнем (г. зн., вып'ем) за тую сілу, якая тазік утрымала", — такі тост ўзносяць мужчыны пры выпіўцы ў некаторых мясцовасцях Украіны. Тост гэты выводзіцца з незвычайнага выпадку, які здарыўся аднойчы над Чорным морам. А было гэта так.

Раніцай, калі людзі толькі снедаюць і над морам яшчэ пуста, малады доўгавалосы чалавек, быццам жанчына, забыў узяць трусікі і, карыстаючыся бязлюддзем, пайшоў купацца. Міліцыянерка перад службай у спякотны дзень таксама вырашыла пакупацца. Але і яна забыла ўзяць купальнік. Агледзелася вакол, нікога няма, убачыла толькі доўгавалосага ў моры, падумала, што гэта жанчына. Хутка распранулася і нырнула ў хвалі.

Выходзіць з вады прыйшлося адначасова. Доўгавалосы ўбачыў перад сабою надта ж прыгожую раздзетую жанчыну. Аж млеўка яму стала. Схапіў тазік (пасудзіна падобная да міскі) і прыкрыўся ім.

Тут жа неспакойна агледзелася прыгажуня. Убачыла, што гэта мужчына, схапіла рэвальвер і скамандавала: „Адвярніся! Рукі ўверх"! — і стала хутка апранацца. Доўгавалосы выканаў загад, выпусціў з рук тазік, але тазік на зямлю не ўпаў.

Міхась Сваяк

Часам і маўчанне выклікае рэха.